

11
2010

liturgijsko-pastoralni list
živo vrelo

Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji • god. XXVII. • cijena: 13 kn



Liturgija i kriza glazbe

od 2. do 27. studenoga 2010.

Liturgijska obnova glazbe

Promišljati o liturgijskoj glazbi i pitanjima koja joj se danas nameću znači razmatrati samu liturgiju Crkve. Liturgija je ishodište glazbe koju kršćanska tradicija naziva svetom, sakralnom ili liturgijskom. Štoviše, glazba stoji u samome začinjanju kršćanske obrednosti. Prva kršćanska slavlja, oblikovana od molitve i bdjenja u nadi, bila su protkana pjevanjem psalama i himana Kristu Gospodinu jer se slavljenje njegova Otajstva i nadu u njegov Dolazak moglo ponajbolje izraziti pjevanjem. Glazba u liturgiji nije, dakle, tek jedan od izražajnih oblika koji bi imali zadaću »resiti« sadržaj i smisao liturgijskih slavlja. Glazba je po svome nastanku slavljenje. Povijest religija otkriva da prvi kulturni oblici nisu bili prinos žrtve, nego glazba i ples. Kršćanska liturgija prepoznaje tu kulturnu dimenziju glazbe te joj daje važno mjesto u »harmonizaciji« svojih obreda.

Nutarnja bliskost liturgije i glazbe, tkana istim smislom slavljenja Boga i njegova otajstva, daje zaključiti da sve 'kušnje' kroz koje danas prolazi liturgija Crkve na neki način pogađaju i samu liturgijsku glazbu. Stoga je o glazbi, njezinim krizama i suvremenim 'kušnjama' potrebno razmišljati »iz liturgije«, uočavajući kriznost same liturgije. Kao što liturgijsku glazbu nije moguće stvarati bez usredotočenosti na liturgijsko slavlje i zajednicu koja je njezin subjekt, tako je nije moguće ni obnavljati u odvojenosti od liturgije ili u zaboravu na liturgiju. Stanje liturgijske glazbe danas, osobito glede njezine odvojenosti od sadržaja i biti slavljenja, samo je jedan od pokazatelja 'rastakanja' liturgije na zadovoljenje različitih potreba okupljenih pojedinaca. Očita nepripadnost i suprotstavljenost pojedinih glazbenih oblika liturgijskome slavlju u kojemu ih se izvodi, redovito je praćena raznolikim neskladom: između otajstva koje se slavi i obreda koji bi trebao biti 'harmoniziran' s otajstvenim događajem; neskladom umjetnosti koja u prostoru ne zahvaća otajstvo, nego ga pokušava 'oslikati'; nepomirenošću različitih interesa i duhovnih potreba okupljenih vjernika. U takvome neskladu glazbi se nameće zadaća stvaranja ugodne atmosfere i duhovnoga ozračja ne bi li zacijelile rane podijeljenosti. No, time i sama glazba biva ranjenom.

Liturgijsku je glazbu moguće obnavljati ondje gdje se nastoji obnavljati liturgiju. Glazba, kao uskladba glasova i zvukova u divno suzvučje, poziva i gradi zajedništvo svih obrednih elemenata, dajući svakomu vlastito mjesto u harmoniji slavljenja Otajstva spasenja.

Urednik

Glazba između antropologije i estetike

O cjelovitosti, obrednosti i afektivnosti obredne glazbe

Ivica Žižić

U liturgiji »sve je glazba« jer glazba sve dodiruje i sve preobražava. Liturgijsko i svako drugo obredno slavlje u cjelini je i glazbeno, jer glazba nije samo jedan od 'sadržaja' slavlja, još manje jedno od 'sredstava' slavljenja, nego samo *slavlje* u svojemu sadržajnom i formalnom obliku. Da glazba daje obredu obličje i sadržaj, sjaj i veličinu, razvidno je iz samoga glazbenoga jezika, koji više od bilo kojega posredovanja značenja uspostavlja odnose i prije bilo kojega stvaranja odgovarajuće 'atmosfera', tvori temeljni tonalitet vokalnog, afektivnog i duhovnog prijanjanja slavljenom događaju.

Teško da je obredno slavlje moguće shvatiti a da se pritom zanemari isprepletenost glazbe s drugim oblicima kao i s cjelinom obrednoga izričaja. Glazba je naime ključni dio obrednoga posredovanja i obrednoga govora uopće. Štoviše, ona je *čin posredovanja* istinskoga religioznoga iskustva: sveta glazba u sebi daje čuti ono što se ne da drugdje slušati i daje osjetiti ono što se drukčije ne da pobuditi. Obredna glazba tako iznosi na obzor 'čujnosti' i 'osjetnosti' simboličko zgusnuto emociju svete prisutnosti. Ona je živo žarište slavlja u njegovoj cjelini.

I kršćansko slavlje obuhvaća u svakom svojem elementu ovu nutarnju *glazbenu preobrazbu* riječi u pjesmu, pjesme u čine, a čine u glazbeno slavlje. Ono se ničim ne može izjednačiti sa suvremenom produkcijom i reprodukcijom glazbe, koje ju smještaju na razinu popratnih atmosferskih kulisa. Obredno slavlje stavlja u središte glazbu kako bi glazba stavila u središte događaja Otajstvo.

Kršćanska liturgija poznaje estetiku svetoga kao nutarnju glazbenu preobrazbu koja sve druge obredne dinamike uvezuje u jednu te istu cjelinu i koja toj cjelini pruža jedinstveni tonalitet. U tom smislu čini se da glazba prodiere mnogo dublje u tkivo obreda negoli smo naviknuti misliti: ona se ucjepljuje kao sveza koja sjedinjuje i osvjetljuje liturgijsku formu, osnažujući iznutra jedinstvenost obredne geste. Međutim, glazba kao vokalna i sonorno iskustvo također zahvaća ljudsko iskustvo pokazujući da je 'ono ljudsko' uneseno u 'božansko' tako da jedno bez drugoga ne može. Sveta glazba tu povlači ljudske glasove u *glazbene slike* i *glazbene emocije* svetoga. I dok s jedne strane ona pomaže da se ta slika svetoga u cjelini očituje, s druge je strane glazba pozvana utisnuti energiju prijanjanja otajstvenom, nutarnjeg razabiranja i čuvstva kakvoće jednoga vjerodostojnog odnosa čija se istina ne da iskazati riječima, nego samo iskusiti dioništvom na *opjevanoj cjelini* njegova velikodušnoga darivanja.

Kršćanska liturgija poznaje estetiku svetoga kao nutarnju glazbenu preobrazbu koja sve druge obredne dinamike uvezuje u jednu te istu cjelinu i koja toj cjelini pruža jedinstveni tonalitet. U tom smislu čini se da glazba prodiere mnogo dublje u tkivo obreda negoli smo naviknuti misliti: ona se ucjepljuje kao sveza koja sjedinjuje i osvjetljuje liturgijsku formu, osnažujući iznutra jedinstvenost obredne geste. Sveta glazba tu povlači ljudske glasove u glazbene slike i glazbene emocije svetoga.



Cjelovito i sveto: glazba u obrednom okrilju svetoga

Iako je odnos između glazbe i svetoga postao predmetom razmišljanja tek u okviru romantičnoga razmatranja 'uzvišenoga', ono je nedvojbeno bilo stvar samoga iskustva svetoga u čijem je okrilju glazba izrastala i prešla u jednu od glavnih formâ čovjekova umjetničkoga izraza. No, vratimo li se na početak, vidjet ćemo da je glazbena umjetnost dio obrednoga zato jer je usko povezana sa *svetim*, te da se sveto (po)kazuje glazbom u svojoj transcendentnosti i bliskosti. Redovito, u svim kulturama, glazba se nalazi u redu svetoga, a sveto u redu obrednoga. Po svojoj naravi i po svojem izvoru glazba pripada obredu, odnosno, pripada iskonskom *govoru svetoga*. Ono što glazba »slika« jest transcendentni red, koji odsijeva u harmoniji zvuka, nepovrijeđena čistoća jednog čudesnoga sklada svijeta kroz kojega se pomalja transcendentna drugost božanskoga.

No, ono po čemu je ta vrsta glazbe *sveta* jest također ozdravljajuća moć integriteta: sveta glazba izrasta iz cjeline i obuhvaća u cjelinu, ona je takorekuć *holistički* artikulirana umjetnost, koja dokida fragmentirane izraze i subjektivna viđenja. Lévi-Strauss je dobro primijetio da je glazba *zaborav vremena*. Njezino odvijanje dokida svjetovno trajanje; glazba inicira u jedan drugi svijet u kojem se sve zbija u sveobuhvatnoj sadašnjosti; glazba doista izaziva zaborav vremena, jer nadilazi kronološko vrijeme, a unosi ono kružno i upućuje se prema izgubljenome raju harmonije svetoga. Afektivni tonalitet 'nostalgije', koji redovito prati svetu glazbu, kazuje upravo taj 'povratak' u izvornu harmoniju. Možda upravo zato *prvi obred* – ka-

ko navode antropolozi, etnolozi i povjesničari religija – nije bio žrtveni prinos, nego ples i glazba – sveobuhvatno iskustvo tijela, pokrenutoga harmonijom svetoga i njome uvedenoga u božansko. Glazba se tu pojavljuje kao *sveobuhvatna forma* u kojoj koincidiraju ono »sve« i ono »sveto«. Ta holistička igra cjelovitoga i svetoga zapravo se neprestano isprepliće u svim religijskim i obrednim tradicijama. To iskustvo sveobuhvatnosti, transcendentne osjetnosti, to iskustvo strujanja, uzdizanja i poniranja, sveta glazba uvijek nanovo iznalazi u svojim vlastitim sonornim i vokalnim formama, u harmonijama, u progresijama i u smirajima. Obredna glazba na sasvim istančan način razvija estetiku mistike koja nikada ne napušta pragmatiku obredne simbolike. Naime, glazba je u obrednom okrilju shvaćena kao *djelovanje* u odnosu na sveto, odnosno, kao *estetično i dramatično djelovanje svetoga*.

Suprotno učestalom mišljenju koje u obrednomu prepoznaje samo niz ponavljanja verbalnih formula s ciljem umilostivljenja božanskoga, a u glazbi ornamentalni ures s ciljem stvaranja ugone, u stvarnosti, glazba proizlazi iz onoga istoga središta iz kojega nastaje obredni čin i dijeli onu istu učinkovitost koju ima obred. Pa i onda kada je riječ o verbalnom izrazu – kako tvrdi T. Ellingson – svi sveti tekstovi su izvorno bili namijenjeni za pjevanje. Po svojoj glazbenoj matrici, oni čuvaju iskonski performativni značaj. Naime, sveti tekst nije predmet čitanja, nego subjekt djelovanja. Riječ *djeluje* u svojoj intenziviranoj zvučnosti, ona se kreće u svojem *glazbenom ritmu* te vrši ono što kazuje po samome činu svojega izricanja. Time se riječ približava gesti, a udaljuje od pukoga pojma. I time



Glazba stoji u začetcima kulta i kulture.

(Flauta iz doba paleolitika, stara oko 32000 godina, Dordogne, Francuska; The British Museum)

se zbiva kao odnos, ulazeći u red obreda kao ponovne uspostave kozmičkoga sklada.

Posve je jasno da sveto prožima glazbu, a glazba sveto, tako da jedna u drugu utječu. Isto tako je jasno da se s tipom obreda mijenja i tip glazbe. Na ovom mjestu je teško ući u detaljna muzikološka i teološka razmatranja ove glazbeno-obredne tipologije, ali je neop-

Glazbu se danas sve više doživljava kao ugođaj, prateću kulisu, nego kao estetski događaj. Izvan tog konteksta, ona postaje nerazumljiva, štoviše, suvišna. Liturgija joj, međutim, daje mjesto u obredu, služiteljsku zadaću u događanju Otajstva.

hodno iznovice naglasiti da »sakralna dimenzija« glazbe počiva na obrednom ustrojstvu, te da je samo obredno aktualizirana glazba sposobna iznijeti na vidjelo autentično iskustvo svetoga. Glede potonjega, suvremena kultura, a tako i suvremena glazba pokazuje nepodijeljen interes. Ipak, postmoderno otkriće sakralne dimenzije glazbe nipošto ne znači religioznu aktualizaciju iste, niti otkriće autentične otvorenosti svetome. Prije će biti da je riječ o sakralizaciji profanoga s posljedničnim ispražnjivanjem svetoga od njegovih izvornih mjesta, govora i sadržaja.

Izvrstan primjer te sakralizacije nalazimo u »materinskoj religioznosti« *New Age-a*. Razumljivo je zašto *New Age* njeguje posebnu vrstu *svete glazbe*, koja kani biti mistično dioništvo na totalitetu, romantični povratak u »edensko stanje«. Zanimljivo je da imaginarij te nove religioznosti zahtijeva ponovno otkriće tijela u skladu s duhom te *cjeline* u skladu sa sveprožimajućim jedinstvom. Posljedično, *sveta glazba* *New Age-a* smješta se na transcendentalnu razinu; ona uvjetuje proširenje svijesti, potiče arhetipski imaginarij čijim snom snivaju svi ljudi, te objedinjuje sve u jednu veliku cjelinu. Winterova *Missa Gaia* primjer je za tu »ekološku obrednost« duhovnoga prožimanja čovjeka i svijeta. Na istoj idejnoj, gnostičkoj i panteističkoj oko-

snici nalazi se i glazba *Vangelisa*, zatim razna filmska, ambijentalna i meditativna glazba koja također posuđuje dijelove ili pak čitava djela iz kršćanske glazbeno-liturgijske baštine, tvoreći svojevrsnu glazbeno-religijsku sinkretističku slagalicu. Svima je pak zajedničko traganje za *cjelinom*, usporedo s otkrićem nepersonalnoga *svetoga*, pri čemu u prvi plan dolazi preobrazbena moć same glazbe.

Sveta glazba u službi obreda

Možda je *sveta* glazba danas više predmetom globalnih produkcija i reprodukcija, nego li predmetom interesa filozofije i teologije ili predmetom »praktičnoga znanja« pojedinih obrednih tradicija. I možda upravo zato jer više nije predmetom praktičnoga iskustva vjernih zajednica, ona trpi od deritualizacije i sekularizacije *pjesama vjere*. Vrijedi reći da nije došlo samo do promjene shvaćanja glazbe, nego i do drugačijeg shvaćanja svetoga: sveto je postalo krajnje višeznačan pojam, koji gotovo u potpunosti izlazi iz tradicionalno utvrđenih kategorija te se poistovjećuje sa »zdravim«, »integriranim«, »cjelovitim«... Istovremeno, glazba se više doživljava kao ugođaj, prateća kulisa, nego kao estetski događaj. Lijepo i glazbeno prihvatljivo kako ga danas shvaćamo prikovano je uz površnu. Ukratko, glazba je u službi dobrog osjećanja. Izvan tog konteksta, ona postaje nerazumljiva, štoviše, suvišna.

Kada je pak riječ o glazbi u službi obreda, valja podsjetiti na nimalo jednostavan put kojega je prešla obnova liturgijske glazbe u minulome stoljeću: od početnog opiranja svjetovnome i traganja za »čistoćom« liturgijske glazbe, preko regresivnoga pada u sladunjavi romanticizam, od saborske obnove i utvrđivanja glazbe u redu liturgijskih čina, preko slabe praktične obnove liturgijske glazbe, pa tako sve do današnjeg nejasnoga i fragmentiranoga stanja glazbe u liturgiji, uvjetovanog opće slabim stanjem liturgijske estetike. Liturgijska glazba je svoj identitet relativno lako utvrđivala i stjecala, a potom još brže gubila pod utjecajem općega trenda estetizacije kulture, ali i žalost sveopće deritualizacije liturgije. Između

Liturgijska je glazba danas ponovno u potrazi za svojim identitetom, zasjenjenim estetizacijom kulture i deritualizacijom liturgije. (Georges Braque, 1908.)



religijske, svete i liturgijske glazbe danas postoje samo nominalne razlike, a između liturgijske i svjetovne mnogi zajednički elementi, koji sa sobom nose ne samo loše estetsko stanje glazbe, nego i sve one 'funkcije' koje današnja kultura ište od glazbe: zabavnačka opuštenost, privlačni ugođaj, hedonizam 'lakih nota', a nerijetko i kič. Upravo zato je potrebno da liturgijska glazba bude preispitana u redu *sve-te glazbe* – ne zato da bi bila svedena na razinu bilo koje druge religiozne glazbe, nego da bi iznašla svoj autentični lik.

Po svojoj naravi i po svojem izvoristu, sveta glazba je dio obreda. Slaviteljska dimenzija glazbe, naime, svagda je čini dijelom obrednog sjećanja, posadašnjjenja, ali i dijelom obrednog zaziva. S gledišta antropologije i povijesti religija, glazba je izvorni dio obrednoga događanja. U obredu ona pronalazi svoje životno ishodište i žarište, te obredom na ponajbolji način doseže posljednji obzor svojega izražavanja – onaj transcendentni. U obredu se naime ne razabire razlika između ljudskih i božanskih glasova; obredna glazba je glazba *po mjeri* obrednih čina, a tako i glazba *u duhu* obrednoga odnosa s božanskim. Time se

obredna glazba razlikuje, ali i približava *religioznoj* glazbi, tj. glazbi nadahnutoj određenim religijskim temama i modelima, koji nisu nužno obredne naravi. Bliskost religiozne i obredne glazbe, posebno u prošlom i pretpošlom stoljeću, toliko je bila naglašena da je nazivom *sveta glazba* bila obuhvaćena kako religiozna tako obredno-liturgijska glazba, bez jasnoga prepoznavanja kriterija, vlastitosti i strukture jedne i druge vrste glazbe. Naime, tijekom XIX. te početkom XX. stoljeća, usporedo s otkrićem liturgije u njezinu teološkom, pastoralnom i duhovnom značenju, došlo je i do oživljavanja liturgijske glazbe bilo 'povratkom' na njezine zasade (gregorijanski napjevi, palestrinska polifonija), bilo pokušajem povezivanja svete glazbe s romantičnim idealom 'uzvišenoga', što je u konačnici dovele do udaljavanja od obrednoga ishodišta glazbe te do napredovanja subjektivizma. Glazba kao 'pomoć' pri pobožnom razmatranju zacijelo nije odgovarala ni istini niti biti liturgijskoga događaja. I glazba kao 'zvučni zastor' dramatične svečanosti, koja bogoslužje čuva u njegovoj nedodirljivosti, zasigurno nije odgovarala istini aktivnog dioništva svih vjerni-



Nijedno liturgijsko-glazbeno djelo nije neutralno. Ono je uvijek u odnosu s određenim slavljem i nekim obrednim elementom u njemu.

ka. Ona se nije oslanjala na obred niti je izražavala iz »obrednoga programa«, već je bivala posve upravljana subjektivnom doživljavanju 'svetoga'. Sve je to dovodilo do praktičnog nesudjelovanja vjernika u pjesmi vjere Crkve te, zbog nefleksibilnosti i nedostatka istinske kreativnosti, do stvaranja zamornih i banaliziranih glazbenih izraza. Suprotno tomu, 'mjera' glazbene forme i estetike jest obred, koji ni pošto nije neki 'izvor nadahnuća', nego izvorišno i žarišno mjesto realizacije svete glazbe kao jednoga od osnovnih oblika posredovanja religioznoga smisla uopće.

Ovdje je, dakle, riječ o svetoj glazbi u službi obreda, o glazbi koja je obredno formirana, obredno osmišljena kao *vokalna i sonorna gesta* po kojoj se začinje i u kojoj prebiva otajstveni odnos vjere. Stoga, možemo govoriti o liturgijskoj glazbi samo onda kada ona »izraсте« iz obrednoga odnosa i kada se u njega »vraća« kao gesta i spona Bogo-ljudske uzajamnosti. Sveta glazba u službi obreda jest ona koja se neprestano odvrća od subjektivnoga gratificiranja osjećaja, a preobražava u uzvratnu gestu afektivnoga prijanjanja istini koja

se tu daje kao prisutnost, kao tijelo i kao glas. Zato je liturgijska glazba na visini 'objektivnoga' i zato je 'suzdržana' u svojoj estetskoj visini, ne dajući da se rasprši u kaotičnu mnoštvenost individualnih odabira i ukusa.

Glazba u redu obreda i obrednosti pokazuje i druge vlastitosti, primjerice, bitnu različitost od *svjetovne glazbe*. U svojim slikama i sklopovima, u svojim sonornim prebiranjima i temama, obredna se glazba sabire u *obredno djelovanje* koje se bitno razlikuje od bilo kojeg drugog glazbenog djelovanja i osjećanja. Vlastitosti obredne glazbe, stoga, ne proizlaze iz »funkcije« koju ta glazba igra u bogoslužju, nego iz samoga obrednoga ustrojstva kojim je uobličena i oživljena. Ta glazbena estetika, naime, čineći jedinstvo s onom obrednom, sve od početka se pokazuje posredovana obrednim ključem djelovanja. A on – za razliku od bilo koje druge glazbene (re)produkcije – nije pokrenut određenim 'temama', nego 'činima' i ne pripada subjektivnom obzoru osjećanja, nego objektivnom djelokrugu afektivnoga prijanjanja. Vjerujemo da upravo u ovom posljednjem – u činjenici objektivne afektivnosti glazbe – stoji i odgovor na pitanje istinitosti iskustva i autentičnosti forme liturgijske glazbe.

Duhovno i osjetno: prema glazbenoj estetici liturgije

Čini se da između objektivnosti i afektivnosti postoje nepremostive razlike. No, afektivno u redu objektivnoga kazuje mnogo više negoli puka osjećajnost, puka patetika: ono zadire u zbiljske odnose i u stvarno dioništvo, postaje dijelom obrednoga reda i iskustva. Afektivno je ovdje shvaćeno kao ono što daje živjeti odnose i čuvstveno prijanjati njihovoj istini. Subjektivizam, s druge suprotne strane, podupire ono što se naziva »hereza romantizma«, sentimentalni individualizam koji poznaje samo »kult nutrine«, magično *sve-to* na obzoru osobnoga i idealnoga značenja. I dok prvi inicira u odnose, drugi unosi u introspekciju. Glazba u redu obreda čini da se i afektivno iskustvo pronade u redu obred-

nih odnosa. Mogli bismo reći da je u obrednoj glazbi na djelu *empatija* – afektivno poniranje u glazbene slike svetoga.

To nipošto ne govori o tome da liturgijska glazba danas treba podilaziti ukusu, dobrom osjećanju ili tvorbi glazbenih atmosfera da bi bila aktualna. Ona treba odgovarati obrednom redu da bi u njemu i kroz njega afektivno aktualizirala odnose vjere. Opasnost od pada u izraz sebe samih pogađa liturgijsku glazbu u trenutku kada prestaje biti gesta uzajamnosti, a postaje pokazatelj samodostatnosti, kada želi po svaku cijenu, pa i po cijenu udaljavanja od otajstvenoga, biti »bliiska čovjeku« i »u koraku s vremenom«. Naprotiv, istinska liturgijska estetika treba biti bliska, štoviše, istovjetna sa sponama vjere. *Sacrosanctum Concilium* u br. 112 izričito kaže: »Sveta će glazba dakle biti to svetija što se tješnje poveže s liturgijskim činom, bilo da ugodnije izrazi molitvu, bilo da promiče jednodušnost, bilo da svete obrede obogati većom svećanošću. A Crkva odobrava i u Božju službu pripušta sve oblike prave umjetnosti, obdarene potrebnim svojstvima.«

Glazba je stoga dio liturgijskoga čina, nipošto raskošni privjes svečanosti slavlja. Jer, kako tvrdi P. Sequeri, ona zaustavlja u okrilju Riječi i Geste Božje – glazba je samo dioništvo. No, ako je glazba »gramatika obreda«, obred je njezina sintaksa. Ona se treba prilagoditi i sačuvati u redu obreda kako bi obred postao dijelom autentičnoga iskustva. U liturgijskome činu glazba se sabire u komunikaciju iskustva. Ona usmjerava prema žarištu obreda da se energija afektivnoga kojega posreduje ne bi razasula u individualno i intimno traganje za svetim. Ona ne će zapostaviti niti pretpostaviti glazbu, već joj dati ono mjesto koje joj oduvijek pripada: dar odnosa koji je odnos dara, dioništvo na onoj cjelini koja može biti samo opjevana.

Ako se i riječi i geste i slike i pokreti čine nedostatnim izraziti onostranost otajstvenoga, a ipak dovoljno osjetnim da posreduje istinsko iskustvo, pjesma i glazba zacijelo poznaju zaseban način posredovanja jedin-

stva duhovnoga i osjetnoga, spona između otajstvenoga i ljudskoga. Upravo na temelju nevidljivosti i nedodirljivosti glazbe uvidamo da je glazba 'eterični' simbolički medij. Glazba, naime, po svojoj nutarnjoj usklađenosti, a ujedno cjelovitoj zvučnosti zahvaća čovjeka u svoj događaj pružajući mu iskustvo »estetske mistike«. Zato se ona smješta u liminar-

Glazba treba odgovarati obrednom redu da bi u njemu i kroz njega afektivno aktualizirala odnose vjere. Rođena iz krila Riječi i pretočena u riječi vjere inicijacija je u Otajstvo te je ujedno doksologija u bogoslužnom ispovijedanju vjere.

nu dimenziju, na »inicijacijski prag« između čujnoga i nečujnoga, vidljivoga i nevidljivoga, zemaljskoga i nebeskoga. I zato se uspostavlja između otvorenosti osjeta i osjetnosti obredne forme, između duhovnoga izraza i izvanjskoga sjaja, tvoreći jedno cjelovito jedinstvo u kojem je sve blisko i ujedno skladno, u kojoj svečanost odsijeva u jednostavnosti, a jednostavnost u otmjenoj suzdržanosti.

Glazba je doista sonorna ikona svetoga i tako afektivna energija odnosa ispunjenih očitošću lijepoga i stoga vjerodostojnošću istinitoga. U liturgiji »sve je glazba« jer glazba sve preobražava u sonornu gestu te njome dotiče i komunicira: *živim glasom* riječ postaje navještaj, a potom i svjedočanstvo jednog vjerodostojnoga odnosa, koji je takorekuć uzео i »tijelo pjesme«. Jer ako glazba uranja u riječi liturgije, ona također uranja u onu riječ koja je postala Tijelom, a tako i Glasom Višnjega. Glazba rođena iz krila Riječi i pretočena u riječi vjere inicijacija je u Otajstvo te je ujedno doksologija u bogoslužnom ispovijedanju vjere. S tog gledišta, upravo liturgija ima potrebu posredovati sebe samu preko glazbe koja joj daje osjetiti i čuti svoje otajstveno ishodište i žarište. Ali je i glazba ona koja se treba *nanovo zadobiti u redu obreda* da bi se otkrila u dimenziji svetoga te posredovala onaj »globalni smisao« koji i u našoj sekulariziranoj suvremenosti još uvijek odjekuje u nekim starim, ali i novim *pjesmama vjere*. ■

Liturgijska glazba kao obredna *poetica* osjećajnosti

Ivan Šaško

Liturgijska se glazba uvijek nalazi pred isprepletenim pitanjima područja koje zovemo pretežito 'racionalnim' ili pretežito 'emocionalnim'. Život ne postoji u tako odvojenim oblicima, ali se ovdje misli na ono što se drugdje, s jedne strane, zove funkcionalnim, normiranim, predvidljivim i, s druge, spontanom, nadahnutim, karizmatičnim. Postavljanje ovoga pitanja osobito je važno u *traženju kriterija za liturgijsko glazbeno stvaralaštvo*.

Liturgijska glazba, budući da je i sama liturgija, dijeli s liturgijom sve njezine vidike i svu njezinu problematiku. No, liturgijska glazba i živi od punine dviju odrednica: liturgije i glazbe, gdje se polarnost između emocionalnoga i racionalnoga tiče i liturgije i glazbe. Razumljivo je da se racionalnost u tome slučaju odnosi na ono što obično zovemo obrednom funkcionalnošću. I možda bi trenutak u kojemu živimo, zbog mnoštva zloraba emocionalnosti, uistinu mogao sugerirati kao prihvatljivo ono rješenje koje će u liturgijsku glazbu unositi više 'racionalne objektivnosti', ali pristup toj problematici treba sve samo ne površnost.

Središnjost koju u kršćanstvu – a osobito u liturgiji (ne govoreći o pučkoj pobožnosti) zapadnoga rimskoga obreda – imaju riječ, verbalnost, zatim pozornost i briga za ispravno shvaćanje značenja Svetoga pisma i sadržaja liturgijskoga slavlja, upućuju na 'razumsko' shvaćanje (kao 'stavljanje u suodnos') i daju veću važnost racionalnomu. Ono što zovemo emocionalnim, budući da nije dostatno liturgijski zahvaćeno, živi mimo liturgije ili, nerijetko pomalo nasilno, ulazi u nju, bez ozbiljnih pristupa. Svijest da ni tekstovi, ni riječi, ni geste ni obredi ne mogu na primjeren način obuhvatiti Otajstvo, niti – po sebi samima – sadržavati božansku zbilju, vodi prema manje racionalnomu stavu i svoj prikladniji oblik nalaze u emocionalnome.

Sva glazba, ne samo liturgijska, živi od polarnosti emocionalnoga i racionalnoga. To potvrđuju osobito istraživanja tijekom zadnja dva stoljeća. Ona su stvorila i modele tumačenja za najstarija razdoblja i za najudaljenije civilizacije. Nama su, tragom razmišljanja G. Bonaccorsa, ovdje zanimljive one značajne točke koje u povijesti pokazuju slične dvojbe. Iz te se povijesne perspektive može lakše ispitati polarnost emocionalnoga i racionalnoga, tj. konotativnoga i denotativnoga, na temelju dviju smjernica: jedne semantičke (u smislu značenja glazbe) i jedne pragmatičke (u smislu prihvaćanja, usvajanja ili slušanja glazbe).

U polarnost emocionalnoga i racionalnoga smještam treću dimenziju, a to je *actio* ili *činjenje*, jer je liturgija ponajprije djelovanje, čin u cjelovitome spektru svojih obilježja. Zbog toga meni najdraža rečenica iz konstitucije *Sacrosanctum Concilium* (SC 112c), kad je glazba u pita-

Liturgijska glazba, budući da je i sama liturgija, dijeli s liturgijom sve njezine vidike i svu njezinu problematiku. No, liturgijska glazba i živi od punine dviju odrednica: liturgije i glazbe, gdje se polarnost između emocionalnoga i racionalnoga tiče i liturgije i glazbe. U polarnost emocionalnoga i racionalnoga smještamo treću dimenziju, a to je *actio* ili *činjenje*, jer je liturgija ponajprije djelovanje, čin u cjelovitome spektru svojih obilježja. Zato je i glazba dio liturgijskoga činjenja.

nju, ostaje ona koja kaže: »Ideo Musica sacra tanto sanctor erit quanto arctius cum actione liturgica connectetur...« (»Sveta će glazba biti to svetija što se tješnje poveže s liturgijskim činom...«). Ne ću prestajati na nju upućivati bilo koga tko želi stvarati glazbu koja nosi pridjev 'liturgijska'.

Kontekst kao drugo ime funkcionalnosti

Stari jezici, pa tako i kulture kojima pripadaju, ne poznaju riječ koja bi savršeno odgovarala suvremenomu poimanju glazbe kao složenosti tjelesnih i intelektualnih aktivnosti, kako to danas razumijevamo. Ambivalentnost glazbenoga fenomena proizlazi iz toga što se glazba čas promatrala u širem kontekstu, čas kao tekst ili pak kao posebno iskustvo. I sumerski i egipatski i kineski imaju u sebi riječi koje se općenito odnose na glazbu, ali znače i 'radost', odnosno 'zadovoljstvo'. U prvome koraku, dakle, važno je uočiti da se glazba ne promatra kao nešto u sebi, na što je naviknuta naša zapadna uljudba i što je umanjilo njezinu snagu. Kao da je glazba postala predmetom raščlambe, pokusa, izdvojenih životnih trenutaka, ali isključivo glazbenih (npr. koncerti). No, glazba je uvijek kontekstualizirana i u toj mjeri odražava i svoju funkcionalnost.

U mnogih je naroda koji ne poznaju pisma glazba dio širega konteksta i to religijskoga. Iz toga religijskoga širega konteksta glazba izvlači svoje dublje značenje. Izvan europskoga područja glazba je uvijek toliko 'funkcionalna' i u povezanosti s najvažnijim trenutcima društvenoga života (obredi prijelaska, slavlja godišnjih doba i sl.) da se ona ne promatra kao zasebna zbilja ili kako se običava reći 'glazba kao takva'. Tu nastaje i poteškoća prenošenja zvukovnih iskustava primitivnih naroda u suvremenu europsku notaciju. Naime, glazbeni *tekst* je tako usko povezan s *kontekstom* u kojemu se izvodi da stvara problematičnim strogo prenošenje i prevodenje u note. Takvih iskustava bi se moglo naći i u liturgijskoj baštini.

Modulirani zvuk glasom ili instrumentima u tim kulturama nema onu autonomnu estetsku vrijednost koju mi obično pridajemo glazbi. Ako se poput mnoštva suvremenih muzikologa zapitamo koje je značenje te glazbe, pogled valja usmjeriti u uvjerenja, vjerovanja i iščekivanja tih (starih) naroda. Jedno takvo uvjerenje jest da je zvuk sjedište tajnih sila duha. Glazba, kako vokalna tako i instrumentalna, očitovala bi te sile i pokrenula ih u prilog čovjeku. Glazba je simbol nadnaravne zbilje koja postaje blagoslovom, životom i spasenjem. No, *glaz-*



beni govor je u međuodnosu s drugim govorima, riječima, gestama, činima. Pjevati i svirati uključuje i govorenje i plesanje. Svaki predmet koji koristi pripadnik starih naroda kad pjeva ili pleše postaje glazbenim instrumentom, sredstvom (manje proizvođačem) zvuka.

Inzistirajući na semantičkome pitanju može se reći da glazba nema značenja, nego da je znakovita, a na pragmatičkoj bi se razini moglo ustvrditi da je značenje glazbe kontekst njezina korištenja.

Povezanost između *actio* i *emotio*

Ako je točno da je glazba govor osjećaja, da je univerzalan govor koji je razumljiv svakomu čovjeku, iako ne priopćuje jasne pojmove ni točno određene sadržaje, onda se njezina autonomnost ne nalazi u različitosti *tekstualnoga*, nego u različitosti *iskustvenoga*. Glazba je tipičan i nezamjenjiv govor onoga dijela ljudskoga iskustva koji je vezan uz osjećaje. Takvim se pristupom nalazimo pred estetikom osjećaja koja svoj vrhunac ima u romanticizmu. Povezanost glazbe i osjećaja iznimno je prisna. Glazbeno se djelo ne može prevesti u riječi; ono je *ne-urječivo*. Kao što kaže Wackenroder: »Govor nam može prenijeti i priopćiti sve promjene rijeke koja protječe, ali glazba je sama rijeka.«

Ideje ljubavi, srđbe, straha ne mogu postati umjetnički fenomen u instrumentalnome djelu, budući da između tih ideja i kombinacije zvukova ne postoji nikakva nužna veza. U čemu je onda specifičnost glazbene ljepote? Glavni glazbeni element je *eufonija* (suzvučje ili, doslovnije: dobrozvučje), a srž je glazbe ritam, usredotočujući pozornost na zvuk i na ritmičko gibanje. Estetska vrijednost glazbe nalazi se u glazbenoj formi, pri čemu su forma i sadržaj usko sjedinjeni. U verbalnome govoru zvuk nije ništa drugo doli znak, tj. sredstvo kojim se izražava neka zbilja koja je strana tomu sredstvu, a u glazbi je zvuk zbilja, tj. zvuk je svrha samomu sebi. Mogli bismo reći da smisao glazbe nije u zbiru njezinih značenja, već u formi u koju su zvukovna, sonorna značenja organizirana. Forma je arhitektura pojedinih dijelova i skupina.



Glazba, utkana u dinamiku obreda omogućuje zastati u blizini Božje riječi i Božje geste.

Ponovno je u dnu želja da se svijet izrazi kao zvuk. U kontekstu elektroničke glazbe nastaje i govor o povratku prirodi, na izvorište zvuka. Djeluje proturječno da se sofisticiranim instrumentima i strojevima pokušava ponovno naći prirodnost. Gotovo da elektronička glazba slijedi filozofijske zahtjeve koje je tražila Husserlova fenomenologija ili Heideggerov egzistencijalizam.

Povezanost između *actio* i *emotio* nije beznačajna. Nema nikakve dvojbe da se emocija može živjeti i kao nutarnja kontemplacija koja nije očitovana i vidljiva drugima. Emocija je u tome slučaju dolazak k sebi samoj, ulaženje u vlastiti *ja*. No, postoje emocije koje se žive kao čin, kao eksteriorizacija, kao iskorak prema drugomu, ali i dolaženje jednoga *ti* momemu *ja*. Tu emocije žive u intervalu u kojemu su *ti* i *ja* dobili prostor djelovanja. A zar (se) glazbena emocija ne živi baš u intervalu, u međuprostoru iščekivanja između zvuka i zvuka? Zar se u tome intervalu ne povezuje izražaj skladatelja i dojam slušatelja? Postoji duboka sraštenost između tjelesne eksteriorizacije djelovanja, čina,

i zvukovnog iskustva glazbe: interval, stanka, odvajanje, nemogućnost razrješavanja sljedećega zvuka u prethodnome zvuku...

Glazba, kao *actio* i *emotio*, sprječava me da se nemarno zaustavim pokraj već poznatoga i samo po sebi razumljivoga svijeta; svijeta koji je istodobno i dosadan i tjeskoban, uvijek identičan sa samim sobom, sposoban proizvoditi, ali nesposoban stvarati. Glazba kao čin i emocija nalazi se u različitosti koja čeka drugoga i drukčije. Čini se da je ovdje moguće otvoriti vrata religioznomu iskustvu i, poglavito, obrednomu načinu življenja toga iskustva. Simbolički čini koji su bit bogoslužja, u dubini žele biti i izreći emocije susreta, iščekivanja nepoznatoga koje bi najvjestilo otkupljenje svakidašnjice. Sve to ostvaruje odmak, odah, stanku između poznatoga i naviještenoga, između vremena i vječnosti, između *čujnoga* i *nečujnoga*.

Otvoreni zaključak

Prisna veza između teološko-liturgijskoga i glazbenoga svijeta, nakon objavljivanja dokumenata koncilske obnove, proučavan je s posebnom pozornošću, osobito glede prilagodba i dimenzije sakralnosti liturgijske glazbe. Polarizacija kulta i kulture ne predstavlja nužno neizlječivu dvojnost. Baš suvremena kultura, građena ponajprije na emocionalnome iskustvu skladatelja i slušatelja, usmjeruje pozornost na kontekste u kojima se nalaze, dijeleći određeni način ponašanja. Liturgijsko slavlje tvori kontekst u kojemu postoje ponašanja, geste i čini koji su zajednički sudionicima. Kako glazba, tako i liturgija u cjelini u svojoj biti sadrže i činjenje i emocije. Štoviše, baš u liturgiji glazba pojačava svoju vrijednost geste i djelovanja.

Poveznica između glazbe, sakralnoga/svetoga i obreda nalazi se u 'slušanju'. Glazbena igra zvuka i odjeka odgaja za slušanje koje omogućuje zastati u blizini Božje riječi i Božje geste. Ritam koji je prisutan u zvukovnome događaju, koji očekuje odjek, izaziva glazbenu napetost iščekivanja, a istodobno je ono što preoblikuje i zvuk i pokret u riječi i geste koje imaju svoj smisao. Ritam jamči emocije i smisao, ali isto tako i gestu i čin.

Zbog toga mi se čini da je gorući problem liturgijske glazbe potrebno promatrati i premsliti u pojmovima emotivnosti i djelovanja (*actio*). Ako slavljenje prvotno ne znači poznavati ili propisati, već osjetiti i željeti Krista koji je predan *muci* i *ljubavi*, ako je ono radost toga predanja iz ljubavi, liturgijska glazba ne može biti drugo doli zvuk duboko povezan s onim što zovemo *pathos*, ujedinjujući u tu riječ čežnju i

Liturgijska glazba treba *su-osjećati* obredno djelovanje, 'izazivati' tijelo, držati ga u liturgijskome stavu i pozivati na gibanje usklađeno sa slavljenjem. Dakle, obred u kojemu živi Božja riječ jamstvo je specifičnosti liturgijske kršćanske emocionalnosti.

muku, ljubav i ushit. Izvorni smisao te emocionalnosti provire iz Božje riječi, te se u tome smislu može reći da je ona glazba koja je najemocionalnija i najviše liturgijska. Taj izriječ može se lako shvatiti na površan način, ako ga se ne veže uz Božju riječ i uz obred.

Liturgijska glazba treba *su-osjećati* obredno djelovanje. Ona treba 'izazivati' tijelo, držati ga u liturgijskome stavu i pozivati na gibanje usklađeno sa slavljenjem. Dakle, obred u kojemu živi Božja riječ jamstvo je specifičnosti liturgijske kršćanske emocionalnosti. To nisu bilo kakve emocije, jer je baš to problematično u izrjecima da je važno osjetiti poticaje D(d)uha i izazvati emocije. Takove su emocije nerijetko odvojene od smisla obreda. Naša briga oko smisla u liturgijskoj glazbi do sada je prevladavajuće stavljala naglasak na riječi, tekstove i njihovu pravovjernost, ali sam siguran da se ne može govoriti o smislenosti bez glazbe koja je iznutra osmišljena u povezanosti s obredom.

Pjevanje i glazba izražavaju cijeloga čovjeka, njegov život, pa i njegove najdublje emocije. I mi kršćani, kada slavimo, izborom pjesama izražavamo konkretnu vjeru, življenu, trpljenu; i kao hvalospjev i kao zahvalu i kao opraštanje, molbu, iščekivanje... Osjećaji se mogu izraziti i riječima, ali glazba pridonosi ne samo intenzitetu, nego i vjerodostojnosti osjećaja. U pjesmi i glazbi osjećaji ostaju svježiji, šarolikiji, živiji.

Ne smijemo zaboraviti niti spomenutu činjenicu da je glazba *simbolički govor*. Ne pripada svijetu korisnosti, interesa. Pjeva se bez očekivanja bilo kakve naknade, jer je osjećaj koji se kuša toliko snažan da ga se ne može zadržati. Pjevanje je istinsko kada se mora pjevati. Treba ga 'viknuti' svijetu. No, u liturgijskoj glazbi uvijek je posrijedi zajednica, gdje se mijša pojedinačno i zajedničko. Ipak, sudionništvo zajednice najviše je ugroženo pitanjem o smislu, o vrijednosti i o govoru samoga slavlja. Zbog toga na kraju ističem četiri glavne okolnice s praktičnim posljedicama:

1) Pjevanje i sviranje izraz su zajedničkoga smisla slavlja. Možda vjernici prijanjaju u dubini uz ono što se čini, što se govori, ali to ne očituju. To je jedno od proturječja naših liturgija.

2) Pjevanje i sviranje su obredni elementi koji se utjelovljuju u obred. Mnoštvo vjernika ne pjeva jer nisu usvojili govor i jezik slavljenja; ne posjeduju konvencionalnost. Zbog toga bi se trebalo kloniti pjesama 'za sve prigode', kao nekih zakrpa koje dolaze u međuprostor molitava u liturgiji. Svaka je liturgijska pjesma takva da ima samo jedno ili najviše par mjesta u liturgiji. Stoga stvaralaštvo mora gađati specifičnost emocija i posebnost izražaja. Svako umjetničko djelo, pa tako i liturgijsko jest unikat u bilo kojoj umjetnosti.

3) Pjevanje i sviranje su u službi zajednice. U tome se smislu liturgijska glazba definira funkcionalnom, a ne apsolutno samostalnom. Zapravo, apsolutno samostalna glazba ne postoji. Ovdje zajednica određuje obred, a zajednice su različite. Stoga je zadaća glazbenika iznimno osjetljiva. Neprimjereno je, premda objašnjivo, odraslima dati pjevati pjesme dječjega izražaja. Jednako je tako neprimjereno djeci dati da pjevaju teške izražaje koje ne mogu usvojiti kao svoje. Pritom nije problematičan težak sadržaj (on ostaje), nego izražaj.

4) Liturgijsko pjevanje i sviranje zahtijeva kakvoću. Crkveni glazbenik treba biti kompletna liturgijska osobnost koja poznaje liturgiju ne samo iz knjiga, nego iz slavlja. Kad skladatelj pristupa skladanju za liturgiju, ne čini to da bi na prvome mjestu izrazio svoju vjeru, nego



Glazba je simbolički govor. Ne pripada svijetu korisnosti, nego području gratuitnoga. (Lucio Ranucci, 1968.)

da bi služio zajednici, pomažući joj da ona izražava ono što vjeruje i slavi. Tako je uostalom i s molitvama, književnošću, s likovnom umjetnošću i s arhitekturom.

Zbog toga u eksploziji različitih glazbenih stilova i rodova, različitih ritmova i harmonija, oblika i melodija, postoje razlike između pučkoga pjevanja i glazbe, klasične, koncertne, klapske, filmske, 'diskotečne' i druge glazbe. Ne postoji neutralna glazba, bezbojna koja ne priziva ništa i nikoga. Raznolikost je prisutna i u liturgijskoj glazbi, ali uvijek liturgijskoj koja živi svoju povezanost s obredom. ■

Liturgijska zvučnost Riječi i Otajstva

O glazbenom udioništvu u slavlju

Ante Crnčević

Suvremenu krizu liturgijske glazbe treba sagledavati iz krize liturgije i njezine obrednosti, a ne iz krize umjetnosti. Obnova liturgijske glazbe ne može se ni oblikovati ni provoditi bez spremnosti cjelokupne zajednice za vlastitu obnovu u liturgiji Crkve. Zato i obnova liturgijske glazbe živi ondje gdje ona biva povjerena samoj liturgiji. Kršćanska zajednica ne pjeva za vrijeme liturgije, nego pjeva liturgiju, prepuštajući se kroz glazbu sveobuhvatnoj snazi liturgije.

Kršćanska liturgija, čija je obrednost skladana od čina i riječi koje su čini, po svojoj je naravi poetičko djelo. Njezina poetičnost, tj. događajnost, u svoje okrilje rado prima glazbu koja je u sebi događanje i koja omogućuje događajnost riječi i svega što zahvaća svojom zvučnošću. Glazba 'vokalizira' riječ te zvukovno oblikuje istinu vjere, obredni čin i događaj otajstva. No, glazba, kako kazuje sama riječ, stoji uvijek u *su-odnosu* i skladu s drugim stvarnostima: s riječju koju vokalizira, s osobom koja se njome izražava, sa sredstvom po kojem biva stvarana, s trenutkom u kojemu se događa... Hrvatski pojam *glazba* (nastao od imenice *glas*) govori o *događajnosti glasa* te određuje *uskладbu* glasa s riječju i drugim odredbenim elementima, ali time nisu iscrpljene sve dimenzije glazbe. Glazba se ne doživljava samo slušanjem nego predanjem čitavoga bića njezinoj preobrazbenoj snazi. Upravo kao što dar otkupljenja ne zahvaća samo nutarnji svijet duše, nego čovjeka u cjelini, zajedno s njegovom upućenošću na svijet i sveukupnu stvarnost.

Na tom tragu glazbene odnosnosti prema čovjeku i stvarnosti u kojoj se on nalazi, liturgijska glazba ima biti shvaćena kao uskladba vjernikova zvučnoga izraza molitve ili hvale s liturgijskim činom u kojemu se taj iskaz vjere događa. Stoga je glazba tvorni dio obreda, njegova sonorna dimenzija, potrebna da bi se slavljenički čin vjere doživio u holističkoj zahvaćenosti čovjeka. Skladati liturgijsku glazbu znači omogućiti zvučnu događajnost i doživljajnost Otajstva koje Crkva slavi u liturgijskim činima. Zato se liturgijska glazba ne izvodi. Po njoj se liturgija događa, vrši i slavi, kao što se događa i slavi po svim drugim obrednim riječima i činima. Pokušajmo stoga o liturgijskoj glazbi razmišljati iz liturgije, s ciljem da bismo u liturgijskom pjevanju otkrili i njegovali njegovu liturgičnost.

Liturgijsko oblikovanje glazbe

U kritikama koje se danas upućuju liturgijskoj glazbi, s čestim prigovorom da dovoljno ne vrijednuje raznolikost subjekata vjerničke zajednice i njezine potrebe, olako se iz vida ispušta nužno potrebna utemeljenost liturgijske glazbe u liturgijskom obredu. Događa se da pojedinci, u težnji za obnovom liturgijske glazbe, pokušaju čak stvarati »novi« repertorij liturgijskih pjesama, a da se ne poznaje liturgiju ili da se uopće ne razmatra obredni mikro-kontekst neke skladbe ili pjesme unutar obredne dinamike slavlja. Općenito se u našem pastoralu, pa i bez primisli na liturgijsku glazbu,

može zamijetiti izvjesni *zaborav liturgije unutar liturgijskoga slavlja*. Pastoralno 'redateljstvo' nedjeljnih liturgijskih slavlja nije uvijek vođeno mišlju o sakramentalnoj i otajstvenoj, soteriološkoj dimenziji liturgije, nego poglavito o *utilitarnosti liturgije* za šire pastoralne ciljeve i potrebe. Liturgija tako postaje mjestom na kojem se pokušava nadoknaditi sve ono što pastoralna skrb ne uspijeva ostvariti na drugim područjima djelovanja. S tim ciljem, nedjeljna euharistijska slavlja počesto bivaju pretvorena u »poligon« na kojem se predstavlja i susreće sveukupna pastoralna aktivnost Crkve, ali time ujedno postaju i poprištem suprotstavljanja različitih stavova o obredu i duhovnosti, o kulturi i glazbi, o moralu i društvenoj odgovornosti, kao i o svemu čega se dotiče život vjere. Obnoviteljsko načelo prema kojemu je liturgija vrhunac (*culmen*) kojemu teži i u koji uvire sveukupna djelatnost Crkve, u pastoralnoj je praksi, a osobito u cilju okupljanja djece i mladih, prometnuto u misao da je liturgija manifestacija raznolikih aktivnosti i potvrda životnosti kršćanske zajednice. U tome vidu glazba biva shvaćena kao sredstvo kojim će se privući zajednicu i držati je na okupu, pa i po cijenu da se pod nazivak »liturgijska glazba« stave i ona glazbena djela koja su nastala unutar drugih duhovnih iskustava. Nije rijedak slučaj da glazbeno oblikovanje nedjeljnih slavlja bude plod glazbene aktivnosti neke skupine unutar vjerničke zajednice (zboru ili vokalno-instrumentalnoga sastava), čije djelovanje nije oblikovano na tragu liturgijskoga pastoralna nego na planu raznolikih aktivnosti među koje se smješta i glazba. Tako glazba biva smještena *povrh* ili *pored* slavlja, katkada i *pod* slavlje, dajući zvučnu kulisu slavlju, ne vodeći brigu o njegovu smislu i značenju. Pri takvome pristupu, svaki govor o teološkim kriterijima za liturgijsku glazbu, ili o neprikladnosti pojedinih duhovnih i crkvenih skladbi za liturgijsko slavlje, biva shvaćen kao napad na vrijednu crkvenu baštinu, na novo duhovno stvaralaštvo ili pak kao nerazumijevanje 'novih' pastoralnih potreba vjerničke zajednice. Sasvim je nebitno je li u takvim strujanjima riječ o mješovitim višegla-

snim zborovima ili o vokalno-instrumentalnim sastavima (mladih). Važno je uočiti da se kriza liturgijske glazbe treba sagledavati iz krize liturgije i njezine obrednosti. Obnova liturgijske glazbe ne može se ni oblikovati ni provoditi bez spremnosti cjelokupne zajednice za vlastitu obnovu u liturgiji Crkve. Zato i obnova liturgijske glazbe živi ondje gdje ona biva povjerena samoj liturgiji. Kršćanska zajednica ne pjeva za vrijeme liturgije, nego *pjeva liturgiju*, prepustajući se kroz glazbu sveobuhvatnoj snazi liturgije.

Nastavljajući slijed misli iz prethodnih razlaganja dvojice vrijednih liturgičara, mons. Ivana Šaška i dr. Ivice Žižića, kanim ovdje pokazati sintaktičku ucijepljenost glazbe u obredni ritam i samu obrednu zbilju Otajstva. Uputa *Musicam sacram* iz god. 1967., preuzimajući zadaću ispravnoga tumačenja koncilskih načela liturgijske obnove, ističe stupnjevitost udjela glazbe u slavlju te u tom vidu razvrstava pjevane dijelove slavlja na »tri stupnja« (br. 29).



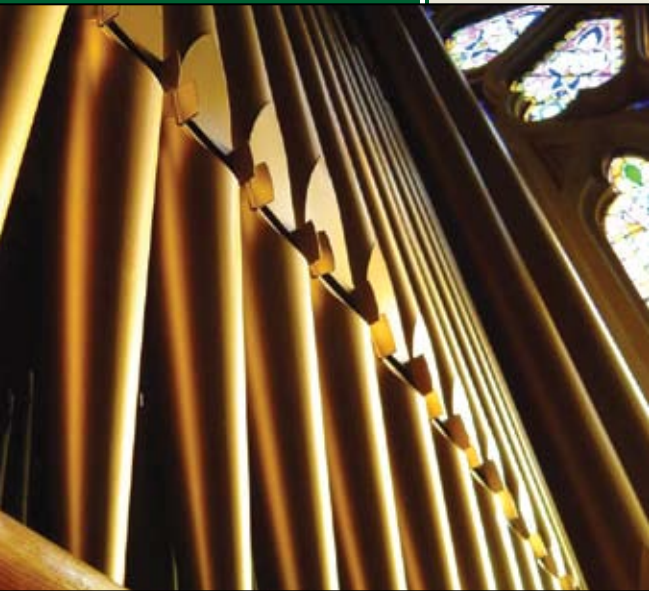
Liturgijska glazba daje prvo mjesto Riječi i ljudskom glasu, a jezik je njezin prvi instrument.

Prvi stupanj obuhvaća: uvodni pozdrav, zboru molitvu, poklike prije i nakon navještaja evanđelja, molitvu nad prinosima, predslavlje s uvodnim dijalogom, hvalospjev »Svet«, završnu doksologiju euharistijske molitve, Molitvu Gospodnju s uvodom i embolizmom, poklike u obredu mira te obrazac otpusta. Razvidno je da su to dijelovi koji pripadaju poglavito predsjedatelju slavlja i njegovu dijalogu s okupljenom zajednicom. Stavljajući ih u »prvi stupanj« glazbenih elemenata Uputa pokazuje da liturgijska glazba nije pridodana obrednosti, u svrhu njezine svečanosti ili ugođe, nego da ima »obrednu zadaću«, tj. stvarati i oblikovati obred. Zamijetimo li da se tek u *trećemu stupnju* pjevanih dijelova nalaze oni elementi koji se na našim slavljinama redovito prepuštaju glazbi (ulazna pjesma, otpjevni psalam, Aleluja, darovna i pričesna pjesma), zaključuje se da i sam pojam »liturgijskoga pjevanja« i »pjevano mise« zahtijeva korjenitu preobrazbu shvaćanja i smisla. Odredba da se dijelovi iz trećega stupnja nikada ne 'izvode' bez da se pjevaju oni dijelovi koji pripadaju prvome stupnju, pokazuje da se smisao i zadaća liturgijskoga pjevanja ne može iščitavati i u cjelini sagledati iz uobičajenoga repertorija ulazne, darovne, i pričesne pjesme te otpjevnoga psalma i poklika Aleluja s pripadnim retkom. Ovi *trećestupanjski elementi* zvučne dimenzije slavlja izražavaju specifičnost slavlja, posebni vidik Kristova otajstva koje se slavi, mjesto slavlja u ritmu liturgijske godine. Njihova je zadaća otkriti i izraziti sadržajne vlastitosti svakoga slavlja. Oni *prvostupanjski elementi* nose pak zadaću izricanja obredne dinamike koja je konstanta u svakomu slavlju, pa i kada zajednica ne pjeva pjesme i nema potporu zbora pjevača i solista. Zato je sasvim logična – premda još daleko od zaživljenosti – odredba koja savjetuje da se liturgijski dijalozi, poklici, molitve i hvalospjevi iz 'prvoga stupnja' pjevaju i onda kad se ne pjevaju dijelovi iz drugoga i trećega stupnja (ulazna, darovna, pričesna pjesma). Spomenimo da se u *drugi stupanj* ubrajaju: Gospodine, smiluj se; hvalospjev Slava Bogu na visini; Vjervanje te Molitva vjernika.

Stupnjevito glazbenoga udjela u obrednoj 'skladbi' liturgijskoga slavlja te stavljanje u prvi plan euholoških elemenata, dijaloga i poklika, pokazuju nam iz čega neki glazbeni oblik dobiva liturgijsko određenje. Sama obrednost daje smisao liturgijskoj glazbi i specifičnu zadaću u pojedinim njezinim dijelovima, pa je vrlo zahtjevno govoriti o jednoznačnoj ulozi glazbe u liturgijskom slavlju. Zato u raspravama o liturgijskoj glazbi pitanje koje najviše zaokuplja pastoralne djelatnike i liturgijske glazbenike ne bi smjelo biti ono koje propituje *zadaću glazbe* u liturgiji, nego pitanje koje istražuje koja je *zadaća liturgije* u životu kršćanske zajednice te u kojoj mjeri glazba može tu zadaću jasnije istaknuti i omogućiti njezino izvršenje. Upravo unutar zadaće koju liturgija ima u životu Crkve glazba ima tražiti svoje mjesto u liturgiji te samo u mjeri u kojoj se povjerava liturgiji, prihvaćajući njezine zadaće kao svoje, glazba biva liturgijskom. Time se potvrđuje da se liturgijska glazba ispravno i u potpunosti ne definira ni po svome sadržaju ni po svome obliku, nego po svojoj ucijepljenosti u slavlje. Ucijepljenost nekoga glazbenoga djela u liturgijsko slavlje, u dinamiku obrednoga čina, definirana su i razriješena sva pitanja o prikladnosti njegova sadržaja, glazbenoga oblika, izričaja, pa i same umjetničke vrijednosti.

Glazba je čin vjere

Prihvatimo li da je liturgijska glazba po svome smislu i po zadaći *obredni čin*, lako ćemo doći do spoznaje da je glazba *čin vjere*. Glazbom se lako izražava zahvaljivanje i slavljenje. Najčešći oblik slavlja, još u začetcima ljudskoga društva, jest pjevanje. Likovi i događaji iz povijesti koji su vrijedni slavljenja vrlo su rano *opjevani*, no ne s ciljem da bi im se posvetila pjesma, nego da bi pjesma bila 'posudom' čuvanja spomena i načinom njihova slavljenja. Unutar kršćanske zajednice pjevanje i glazba pripadaju jezgri najstarijih obrednih elemenata. Bdjenja kršćanske zajednice u prvo apostolsko doba bila su ispunjena poglavito molitvom i pjesmom jer upravo ta dva elementa čuvaju ozračje nade i budnosti pred Gospo-



dinom koji dolazi. Štoviše, liturgijska povijest otkriva slavlja u kojemu su sve riječi – bilo molitvene bilo hvalbene – bile zaodjevene u neki glazbeni izraz. Pa i same perikope iz Svetoga pisma bile su naviještane pjevanjem. Liturgija je oblikovala i vlastiti »liturgijski recitativ«, tkan u ritmu metričkih stihova, sve s ciljem da bi svaka liturgijska riječ bila doživljena i odjeknula kao istinski čin vjere i slavljenja. Sveti Roman Melodus († oko 555.), autor mnogih himana i hvalospjeva, svoje je homilije sastavljao u himničkoj formi (*kontákia*), strogo poštujući ritam lirskih stopa, pa je i homilije izgovarao pjevajući. Time je njegova riječ gubila 'osobnost' homilete te prerastala u obredni čin i popimala preobrazbenu snagu Riječi. Pjevanje je, dakle, *fiedi canora confessio*, pjevana ispovijest vjere. Zvučnost glazbe, pa i onda kada svoj iskaz vjere povjeravamo glasu solista ili pjevača, ili zvuku glazbala, zahvaća čitavu zajednicu omogućujući da glazba bude *fidei sonora confessio*. Stoga, pjevanje pripada *istinitosti i biti liturgije*, a ne tek njezinoj izvanjskoj ljepoti ili uresu. Zapravo, ljepota liturgije živi od njezine istinitosti. Ljepota je očitovanje Istine. Zato briga za ljepotu liturgije uvijek iznova propituje našu vjeru, našu povjerljivost preobrazbenoj i spasenjskoj snazi liturgije.

Budući da je glazba u liturgiji *čin vjere*, obredno formuliranje molitve, klanjanja i zahvaljivanja Gospodinu, pjevanje može biti zamkom 'idolopoklonstva' koje se očituje u žedi za pukim umjetničkim estetizmom. Sveti Augustin, diveći se Ljepoti koja očituje Boga i njegovo spasenje, govori o zamki požuda koje priječe istinsku spoznaju Ljepote. On uz požudu tijela i požudu očiju smješta i zamku »užitka osjetila sluha«. Priznaje da se u molitvi psalama znao prepustiti »nasladi ušiju«, uživajući u glasu pjevača a udaljujući se od svete riječi. U tim trenucima zaborava Riječi znao se prisjetiti pouke aleksandrijskoga biskupa Atanazija koji je savjetovao da psalmist izgovara psalme »tako slabim mijenjanjem glasa, kako bi izgovaranje bilo sličnije čitanju negoli pjevanju«. Augustin bez ustručavanja priznaje: »Kolebam se između opasnosti osjetilne naslade i doživljaja spasenjskog djelovanja i sklon sam poduprijeti običaj pjevanja u Crkvi. Ali ipak, kad mi se dogodi da me više dira samo pjevanje nego riječi, tada ispovijedam grijeh koji zaslužuje kaznu i tada bih volio da ne čujem pjevača.« (*Ispovijesti*, X, 33,50) Ova Augustinova nutarnja dvojba, izrasla iz zrelosti vjere, vodi i danas sve liturgijske služitelje – osobito psalmiste, pjevače i voditelje liturgijskih zborova – uskom granicom između umjetničke estetike i istinitosti liturgijskoga čina. Siguran hod tim uskim putem rasvijetljen je svjetlom vjere i povjerljivošću liturgiji Crkve.

Naposljetku, misao o liturgijskoj glazbi kao obrednom činu i činu vjere, rasvjetljava zadaću svih služitelja koji u liturgijskoj zajednici nose odgovornost za slušno iskustvo Kristova otajstva. Pjevači su liturgijski služitelji (*ministri*). Nisu tek služitelji 'dobre glazbe', ugodne atmosfere ili pobožnoga raspoloženja, nego služitelji i navjestitelji Otajstva koje se u liturgiji, koja je simbolički čin, iskustveno doživljava kroz sva ljudska osjetila, pa tako i kroz umijeće slušanja. Služitelji kojima je povjerena zvučna dimenzija liturgije pozvani su imati istančan »sluh vjere« te, osjetljivi za »registar zajednice«, biti sposobni »čuti Otajstvo« kako bi svojim glasom bili njegovi glasnici. Liturgijska je glazba uskladba glasa s Riječju i Otajstvom. ■

Musica sacra i ars celebrandi

Liturgija kao kriterij izbora liturgijskih pjesama

Danimir Pezer

Poštivati u liturgijskoj glazbi obred ne znači samo tražiti za svaki obred 'prikladnu' glazbu, nego također poštivati različite službe i zadaće svih dionika liturgijskoga slavlja. Subjekt liturgijskog slavlja jest okupljena zajednica. U njoj postoje različite službe i poslužitelji. Zato svaki služitelj u crkvi ima svoje mjesto, svoju službu i svoju knjigu. Biskup ima *pontifikal*, prezbiter ima *ritual*, đakon *evanđelistar*, lektor *lekcionar*, a psalmist i cantor imaju *gradual*. Zajednica živi zajedništvo kroz tu raznolikost služba i oblika udioništva u slavlju.

Kršćanski je kult čin zajednice u kojem odzvanja krik smrtnika, radosna vijest spasenja i hvala spašenika. U kultu čovjek sudjeluje svojim tijelom i njegovim osjetilima. Prvenstveno, sluhom i glasom. U Službi Božjoj sve što se čini, govori, čuje, pokazuje, čini obred. U liturgijskom slavlju pjevanje je nekada u službi obreda (npr. kad pjevanje prati ulaznu procesiju ili lomljenje kruha), a nekada je samo pjevanje obred (nije u službi neke obredne geste, npr. *Sanctus* i *Gloria*). Pjevanje u obredu ne dobiva svoju vrijednost prvenstveno od glazbe nego od riječi koja se pjeva i obreda u kojem se pjeva. Drugi vatikanski sabor otkrio je važnost Crkve kao primarnog subjekta liturgijskog slavlja, Božje Riječi navještene u liturgiji i protumačene u homiliji te pjevanja kao povlaštenog načina sudjelovanja naroda u obredima. Liturgijski pokret koji je iznjedrio saborsku konstituciju *Sacrosanctum Concilium* imao je dva cilja: bolje razumijevanje liturgije i aktivnije sudjelovanje u njoj. Danas je, pak, naglasak na tjelesnoj ukorijenjenosti liturgije i na njezinoj estetskoj dimenziji.

Povjesničari glazbe i povjesničari religija kažu da gdje god se nalazi religijski obred, ondje je i glazba. Od najstarijih vremena postoji skladan suživot između glazbene umjetnosti i obreda. Nemoguće je zamisliti svečano liturgijsko slavlje bez glazbe. Svojim glasovima, čistoćom melodijskih linija, bogatstvom harmonije i kontrapunkta glazba u nama izmamљуje osjećaje, koji za liturgijsko slavlje nisu manje važni od razuma. Ne postoji liturgija čistoga razuma. U liturgijskom slavlju razum i emocije podjednako su važni. U filmskoj umjetnosti prava je rijetkost susresti film u kojem glazbenik nije vodio brigu o tome što se događa na platnu. Kao što su u filmskoj umjetnosti određene scene popraćene određenom glazbom, tako su i u liturgijskom slavlju određeni obredi popraćeni glazbom. U slavlju euharistije imamo tri procesije koje su popraćene pjesmama i završavaju molitvama. To su: ulazna procesija koja je popraćena ulaznom pjesmom, procesija za prinos darova koja je popraćena darovnom pjesmom i procesija za pričest koja je popraćena pričesnom pjesmom.

Ulazna pjesma

Opća uredba Rimskog misala kaže da je svrha ulazne pjesme: otvoriti slavlje, potaknuti jedinstvo okupljenih, uvesti ih u otajstvo liturgijskog vremena ili blagdana i pratiti hod svećenika i poslužitelja prema oltaru (br. 47). Sama činjenica da su vjernici okupljeni u crkvi ne znači odmah da samim time crkvu osjećaju mjestom zajedništva i prosto-

rom uskrsnuća. Ulazna pjesma kojom započinje slavlje ima stoga zadaću stvoriti 'ozračje' u kojem će okupljeni pojedinci postati zajednica koja slavi spomen čin Kristovog uskrsnuća. Različite ulazne pjesme govore o hodu prema Gospodinu (*U dom ćemo Gospodnji radosni ići, Obradovah se kad mi rekoše hajdemo u dom Gospodnji, Pristupit ću Božjem žrtveniku...*). Ako nema ulazne procesije i ako je sakristija u neposrednoj blizini oltarnoga prostora, teško ćemo u tome kratkom hodu osjetiti radost o kojoj govore ulazne pjesme. Ali ako ulazna procesija, u kojoj svećenik s poslužiteljima koji nose križ, svijeće, kadionicu, i đakonom koji nosi evanđelistar, prijeđe prostor od ulaznih vrata do oltara, a njihov hod prati prikladna ulazna pjesma, ona će u našim ušima odjeknuti istinski. Još, ako se poškrope blagoslovljenom vodom, koja se nalazi na ulazu u crkvu, to će ih podsjetiti na događaj krštenja kojim su i započeli svoj hod u vjeri. Vjernici će bolje osjetiti da su dio Crkve, ako ne pjevaju svi sve. Obično u ulaznoj procesiji ne ulaze svi koji su došli u crkvu. Svećeniku i poslužiteljima mogli bi se pridružiti još i pjevači i čitači. Ulazna pjesma nas podsjeća da smo putnici i pridošlice.

Nisu svi oblici pjevanja jednako prikladni za ovu pjesmu. Jedna od najstarijih ulaznih pjesama jesu litanije. U njima na kratke zazive jednog ili više pjevača narod odgovara zazivom. Nama najpoznatiji litanijski zaziv jest *Gospodine, smiluj se*. Tipičan primjer su Litanije svih

svetih koje se pjevaju u obredu ređenja i svečanog zavjetovanja. Skraćene Litanije svih svetih susrećemo i u uskrsnoj noći. Njima je popraćen hod katekumena prema krstionici.

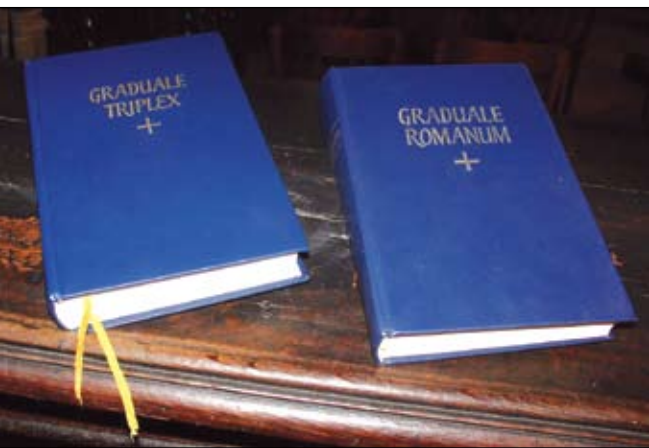
Druga vrsta pjevanja prikladna za ulaznu pjesmu jest *trop*, koji je naslijeđen iz sirijskog *onyatha*, bizantinskih antifona i rimskog *introitus*-a. Introitus je sastavljen od antifone, versa, poklika 'Slava Ocu' i ponovnog izvođenja antifone. Poslije Sabora, kad je tražen oblik ulazne pjesme na narodnom jeziku u kojem bi sudjelovala zajednica, predložen je oblik *tropa*, koji je sastavljen od jedne strofe za zbor, pripjeva za narod i versa za soliste. Uspoređujući *trop* s litanijama, *tropar* je prikladniji za ulogu uvođenja u otajstvo slavlja. U strofi se izlaže otajstvo slavlja, solistički redci razvijaju smisao *tropa* i prebacuju ga na pripjev. Ponovno izvođenje strofe dopušta da se bolje zamijeti njegova poruka. U *tropu* se mogu koristiti i tri glazbena oblika: recitativ za vers, zorno pjevanje za pripjev i melodizam za strofu. Treća vrsta jest *kantik* s pripjevom, koji se koristi najčešće za ulaznu pjesmu.

U ovim navedenim vrstama postoji dijalog između zbora, soliste i zajednice. Ovakav oblik pjevanja ulazne pjesme čini nas dionicima procesije. Naravno da tekst i glazba trebaju biti u suglasju s obredom i danom koji se slavi. Drugi oblici pjevanja manje su prikladni za ulaznu pjesmu, jer su statični. Veliki broj glazbenih djela napisan je za izvođenje neovisno o obredima. U nekim slučajevima kada zajednica ne pjeva, ta djela mogu poslužiti za uvod u slavlje i tako biti korisna, ali to ne bi smjelo biti redovitom praksom. Slično je i s instrumentalnim uvodom.

Prinosna pjesma

Za razliku od ulazne pjesme, za koju Opća uredba Rimskoga misala donosi četiri cilja, prinosna pjesma ima zadaću popratiti donošenje darova. Rimski misal za ovu pjesmu ne predlaže tekst, nego samo kaže da bi trebala trajati barem sve dok se darovi ne stave na oltar (br. 74). Naznačeno je da za prinosnu pjesmu vrijede iste odredbe kao i za ulaznu te da može pratiti obred prinosna i kad nema procesije. Iz tih je smjernica vidljiva njezina procesionalna uloga.

Liturgijske knjige daju najbolji orijentir službi pjevanja u liturgiji.



Konciliska je obnova imala kao primjer grgurovski Antifonar u kojem antifona nije bila izravno povezana s euharistijom, nego je pratila čin prikupljanja darova od vjernika. Prema sadašnjemu ustroju slavlja euharistije prinosna pjesma trebala bi pratiti pripravu (prinos) darova, posebno kruha i vina koji su određeni za euharistiju. Opća uredba Rimskog misala vrlo dobro opisuje pojedine dijelove pripreme darova, ali ne opisuje iscrpno i njima odgovarajuću pjesmu. U slučaju da nema prinosne procesije, preporuča se sviranje orgulja ili šutnja.

Najprikladniji tip glazbe koji odgovara prinosnoj procesiji jest strofa s pripjevom. U prvom planu trebao bi biti tekst strofe, što nije uvijek slučaj u zajednicama koje pjevaju sve strofe na pamet od početka do kraja. Najbogatiji model jest trop, kao i za ulaznu pjesmu. Strofska je forma upotrijebljena za veliki broj prinosnih pjesama, kako zbornih tako i pučkih. Himan po svojoj formi nije prikladan za procesiju. Ako se pjeva u prinosnoj procesiji, glazbena struktura i stil, trebaju se prilagoditi hodu onih koji donose darove. Priprava darova i molitva nad darovima jesu prinos čitave Crkve i ulaz u otajstvo euharistije. Prinosna pjesma, osim što prati procesiju donošenja darova, prati i geste koje je Isus učinio na posljednjoj večeri (uze kruh, uze kalež).

Pričesna pjesma

Pričesna pjesma jedna je od najstarijih. Nazivamo svjedočanstvo da postoji već u trećem stoljeću. Njezina uloga je pratiti pričesnu procesiju. Najstarija pričesna pjesma jesu redci iz Psalma 33.: *Kušajte i vidite kako je dobar Gospodin*. Ta je pjesma bila nepromjenljiva, a najvjerojatnije ju je pjevao solist, s odgovorom naroda, ili bez odgovora. Osim što je povezana sa sakramentom na kojemu se ima udjela po činu pričesti, pričesna je pjesma nekada tvorila sintezu između liturgije riječi i euharistije. Najbolji primjer jest pričesna pjesma Cvjetnice koja glasi: *Pater, si non potest hic calix transire, nisi bibam, illum fiat voluntas tua*. (Oče, ako me ne može mimoći ova čaša da je ne pijem, neka bude volja tvoja.) U nekim starim antifonarima uzet je isti psalam za ulaznu i za pričesnu

pjesmu. Time se najvjerojatnije htjelo izraziti jedinstvo slavlja. Grgurov Antifonar donosi samo jednu formulu za zbor koja je bila dovoljna u vremenu kad se pričesćivao samo svećenik.

Liturgijska reforma vratila je pričesnu procesiju. U tome duhu, prema Općoj uredbi, pričesna pjesma ima tri cilja: izraziti duhovno jedinstvo pričesnika pomoću sjedinjenosti glasova; pokazati radost srca; jasnije očitovati zajedničarsku narav procesije za primanje pričesti. Pjeva je samo zbor ili pak zbor, odnosno pjevač, s narodom. Za većinu slavlja Misal u pripadnom obrascu donosi vlastitu antifonu za pričesnu pjesmu.

Neke osobine liturgijske glazbe

Liturgijska glazba ne bi smjela biti u suprotnosti s osjećajima sudionika u liturgijskom slavlju. Upravo po tome kakve emocije u čovjeku stvara, liturgijska glazba se i razlikuje. Zato i ne postoji jedna glazba za sve obrede. Melodija sprovedne mise razlikuje se od božićne mise po tome što u nama izaziva različite osjećaje, ali najprije po tome što nam omogućava proniknuti u različite vidike Kristova otajstva. Dok glazba u liturgiji sprovoda oblikuje i u svjetlu otajstva uskrsnuća preobražava emocije ljudske žalosti te budi nadu i čežnju za nebeskim dobrima, skladbe za slavljenje božićnoga otajstva nose radost koja jamči snagu Božje ljubavi i blizine.

Poznato je da je liturgija *summa omnium artium* (zbir svih umjetnosti). Prema tome i obredna glazba mora biti prava umjetnost. To znači da liturgijska glazba kao i svaka druga, ako teži biti umjetničko djelo, mora poštivati sve zakonitosti glazbene umjetnosti. Ako liturgijska glazba nije istovremeno i umjetničko djelo, kako nam svojom ljepotom može otvoriti nebo? No, nije dovoljno samo to da je neka glazba prava umjetnost, time nije odmah i liturgijska. Vrijednost liturgijske glazbe i njezina kvaliteta ne iscrpljuju se samo u glazbenoj estetici, nego se pronalaze u sposobnosti da nam slušanjem omoguće iskustvo otajstva koje se u obredu događa.

Opravdano se možemo pitati imaju li određene melodije skladane za *Sanctus*, u želji da budu prikladne za puk ili za mlade, što zajedničkoga s iskustvom Božje svetosti o kojoj govori prorok



Glazbeno stvaralaštvo za liturgiju ima izrasti iz vjere i iskustva liturgije Crkve.

Izaija (čijim je tekstom nadahnut *Sanctus*) ili pak više sliče svjetovnim koračnicama. Nije dovoljno da je neka glazba dojmjljiva i 'lijepa' da bi bila prikladna za *Sanctus*, pokajnički čin ili pričesnu pjesmu, nego je potrebno da po glazbi vjernici uđu u slavlje, da im ona ponudi 'mjesto' pokajanja, hvale, zahvaljivanja, klicanja. Dakle, neka je glazba liturgijska ako je u stanju svjedočiti i stvarati ozračje slavlja u kojemu se događa.

Poštivati obred ne znači samo poštivati za taj obred prikladnu glazbu, nego treba poštivati i različite uloge sudionika u liturgijskom slavlju. Subjekt liturgijskog slavlja jest okupljena zajednica. Zajednica je važna kao što je važan i prezbitar. U liturgiji postoje različite službe i poslužitelji. I svaki poslužitelj u crkvi ima svoje mjesto, svoju službu i svoju knjigu. Biskup ima *pontifikal*, prezbitar ima *ritual*, đakon ima *evangelistar*, lektor ima *lekcionar*, psalmist i cantor imaju *gradual*. Ne mogu u crkvi svi raditi sve i pjevati sve. U pokliku *Sanctus* nitko ne može zamijeniti zajednicu i ne može se dopustiti da zajednica nema udjela u pjevanju ovoga poklika. Kao što bi bilo pogriješno da u misnom slavlju svi ne pjevaju *Sanctus*, isto tako bilo bi pogriješno da svi pjevaju sve. Urediti slavlje tako da svi pjevaju sve značilo bi uništiti dinamiku liturgijskog slavlja. Zato Opća uredba Rimskog misala (br. 62) kaže da poklik *Aleluja* pjevaju svi, pri čemu pjevanje predvodi zbor ili pjevač, a himan *Slava Bogu na visini* pjevaju svi zajedno, ili puk naizmjenice sa zborom, ili sam zbor (br. 53).

Liturgijsko pjevanje je diferencirano. U ulaznoj i pričesnoj pjesmi melodija i riječi imaju istu važnost. U otpjevnom psalmu naglasak je na riječima, jer Psalam pripada navještaju Riječi, pa je melodija u drugom planu, tj. služi samo kao način odgovora na Božju riječ. U poklicima *Gospodine, smiluj se* i *Aleluja* značenje tih riječi i njihovo obredno 'mjesto' bit će izraženi poglavito melodijom. Zato je nekada u pokliku *Aleluja* bila dana glazbena važnost osobito završnomu slogu čijim se trajanjem poklik vjere pretvarao u »zvuk« (*jubilus*) koji se nije ograničavao na osnovno značenje riječi *Aleluja*. Kriterij izbora pjesme za pojedino liturgijsko slavlje ne smije biti nečije sviđanje ili nesviđanje, po načelu: »Ova pjesma mi se sviđa, živahna je i svi je znaju, pa ćemo uzeti nju.« Potrebno je pogledati što Opća uredba Rimskog misala kaže o pojedinoj pjesmi, ulaznoj, pričesnoj ili kojoj drugoj. Potom, pažljivo pročitati tekst pjesme te zamijetiti ograničava li se tekst samo na izražavanje duhovnih osjećaja ili pobuđuje u srcu vjernika raspoloženje koje izgrađuje i hrani slavljeničku zajednicu. Prije izbora pjesme treba je poslušati ili još bolje otpjevati te vidjeti je li to uistinu pjesma koja može ujediniti zajednicu koja je Tijelo Kristovo. Liturgijsko nam pjevanje govori o otajstvu koji se u obredu slavi.

Vidjeli smo da je jedna od svrha ulazne pjesme uvesti vjernike u otajstvo vremena. Što znači to uvesti vjernike u otajstvo liturgijskog vremena ili blagdana? Ako uzmemo *Graduale Romanum*, vidjet ćemo da božićni *introitus* počinje pjesmom *Puer natus est nobis* (Dijete nam je rođeno), a uskrsni pjesmom *Resurrexi* (Uskrsnu). Dakle, iz prvih riječi božićnog i uskrsnog *introitusa* može se vidjeti koji se vidik Kristova otajstva slavi dotičnim slavljem. Zato ne ćemo, na primjer, blagdan svetih mučenika započeti pjesmom 'Hvaljen Isus Marijo'. Otvorimo li *Graduale simplex* i pogledamo ulaznu antifonu iz Zajedničkog slavlja mučenika, iz prvih riječi antifone prepoznat ćemo što se u crkvi slavi. Antifona je uzeta iz Knjige Otkrivenja: »Ovo su oni što dolaze iz velike nevolje, oni su prali svoje haljine i obijelili ih u kr-

vi Janjetovoj. « Zato bi bilo korisno, kad vršimo izbor pjesama za pojedine svetkovine i blagdanе, pogledati u *Graduale simplex* i *triplex*. Prvi razlog zašto to trebamo učiniti jest taj što je gregorijansko pjevanje vlastito rimskoj liturgiji, a drugi jer ćemo ondje pronaći niz jednostavnih i istovremeno veličanstvenih pjesama koje je lako naučiti i koje izvrsno odgovaraju duhu liturgijskog slavlja.

Svaka glazba ima svoj ritam, ali ritam liturgijske ili obredne glazbe treba se uklopiti u širi ritam – ritam slavlja. Zato je dobro da nekim pjesmama prethodi preludij, naravno ako je orguljaš u stanju svirati. Prikladno je da preludij prethodi ulaznoj pjesmi. Slava i Svet trebaju odjeknuti bez preludija osim u mjeri u kojoj je

potrebno dati intonaciju. Na ritam slavlja utječe i broj strofa pjesme. Broj strofa ovisi o trajanju obrednoga čina kojemu pjesma pripada. Možemo reći da nikad nije dovoljno uzeti samo jednu strofu za ulaznu pjesmu, ali ih ne treba uzeti ni previše da se ne naruši ritam slavlja. Međutim, dostatno je uzeti jednu strofu za pjesmu zahvale poslije pričesti.

Ove naznake, usmjerene prema liturgijskom utemeljenju glazbe za liturgijska slavlja, ostaju uvijek nedostatne jer se liturgija nikada u cijelosti ne može ni predvidjeti ni obuhvatiti normama i odredbama. Svjesni toga, potrebno je povjerenje u liturgiju Crkve. Liturgija je temelj i prva norma za svako oblikovanje i vrjednovanje liturgijske glazbe. ■

Liturgijski kalendar

STUDENI

- 2 U SPOMEN SVIH VJERNIKA POKOJNIKA, *spomendan*
- 3 S Svagdan, *ili: Sv. Martin iz Porresa*
Fil 2,12-18; Ps 27,1.4.13-14; Lk 14,25-33
- 4 Č **Sv. Karlo Boromejski**, biskup, *spomendan*
od dana: Fil 3,3-8a; Ps 105,2-7; Lk 15,1-10
- 5 P Svagdan: Fil 3,17 – 4,1; Ps 122,1-5; Lk 16,1-8
- 6 S Svagdan: Fil 4,10-19; Ps 112,1-2.5-6.8a.9; Lk 16,9-15
- 7 N **TRIDESET I DRUGA NEDJELJA KROZ GODINU**
- 8 P Svagdan, *ili: Bl. Gracija Kotorski, redovnik*
Tit 1,1-9; Ps 24,1-4ab.5-6; Lk 17,1-6
- 9 U POSVETA LATERANSKE BAZILIKE, *blagdan*
Ez 47,1-2.8-9.12 ili 1Kor 3,9c-11.16-17;
Ps 46,2-3.5-6.8-9; Iv 2,13-22
- 10 S **Sv. Leon Veliki**, papa i crkveni naučitelj, *spomendan*
Tit 3,1-7; Ps 23,1-6; Lk 17,11-19
- 11 Č **Sv. Martin Tourski**, biskup, *spomendan*
Flm 7-20; Ps 146,6c-10; Lk 17,20-25
- 12 P **Sv. Jozafat**, biskup i mučenik, *spomendan*
2Iv 4-9; Ps 119,1-2.10-11.17-18; Lk 17,26-37
- 13 S Svagdan: 3Iv 5-8; Ps 112,1-6; Lk 18,1-8
- 14 N **TRIDESET I TREĆA NEDJELJA KROZ GODINU**
- 15 P Svagdan, *ili: Sv. Albert Veliki, biskup i crkveni naučitelj*
Otk 1,1-4; 2,1-5a; Ps 1,1-4.6; Lk 18,35-43

- 16 U Svagdan, *ili: Sv. Margareta Škotska; Sv. Gertruda, djevica*
Otk 3,1-6.14-22; Ps 15,2-5; Lk 19,1-10
- 17 S **Sv. Elizabeta Ugarska**, redovnica, *spomendan*
Otk 4,1-11; Ps 150,1-6; Lk 19,11-28
- 18 Č Svagdan, *ili: Posveta bazilikâ svetih apostola Petra i Pavla*
Otk 5,1-10; Ps 149,1-6a.9b; Lk 19,41-44
- 19 P Svagdan: Otk 10,8-11; Ps 119,14.24.72.103.111.131;
Lk 19,45-48
- 20 S Svagdan: Otk 11,4-12; Ps 144,1-2.9-10; Lk 20,27-40
- 21 N **KRIST – KRALJ SVEGA STVORENJA**
- 22 P **Sv. Cecilija**, djevica i mučenica, *spomendan*
od dana: Otk 14,1-3.4b-5; Ps 24,1-6; Lk 21,1-4
- 23 U Svagdan, *ili: Sv. Klement I.; Sv. Kolumban*
Otk 14,14-19; Ps 96,10-13; Lk 21,5-11
- 24 P **Sv. Andrija Dung-Lac i drugovi**, mučenici, *spomendan*
od dana: Otk 14,1-3.4b-5; Ps 24,1-6; Lk 21,1-4
- 25 Č Svagdan, *ili: Sv. Katarina Aleksandrijska*
Otk 18,1-2.21-23; 19,1-3.9a;
Ps 100,1b-5; Lk 21,20-28.
- 26 P Svagdan: Otk 20,1-4.11 – 21,2; Ps 84,3-6a.8a;
Lk 21,29-33
- 27 S Svagdan: Otk 22,1-7; Ps 95,1-7; Lk 21,34-36

Spomen svih vjernika pokojnika

Ulazna pjesma

Pokoj vječni, daruj im,
Gospodine, i svjetlost
vječna svijetlila njima.

Usp. 4Ezr 2,34-35

Zborna molitva

Bože, slavo vjernika i živote pravednika. Otkupio si nas smrću i uskrsnućem svoga Sina. Budi milostiv našoj pokojnoj braći i sestrama. Oni su vjerovali u otajstvo uskrsnuća, udijeli im radost vječnoga blaženstva. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Svemogućí milosrdni Bože, ovom žrtvom izbriši grijehe našoj pokojnoj braći i sestrama u krvi Kristovoj. Umio si ih vodom krštenja: očisti ih do kraja u samilosnoj ljubavi. Po Kristu.

Prvo čitanje Mudr 3,1-9

Primio ih kao žrtvu paljenicu.

Čitanje Knjige Mudrosti

Duše su pravednika u ruci Božjoj
i njih se ne dotiče muka nikakva.

Očima se bezbožničkim čini da oni umiru
i njihov odlazak s ovoga svijeta kao nesreća;
i to što nas napuštaju kao propast,
ali oni su u miru.

Ako su, u očima ljudskim, bili kažnjeni,
nada im je puna besmrtnosti.

Za malo muke zadobili su dobra velika
jer Bog ih je stavio na kušnju
i našao da su ga dostojni.

Iskušao ih je kao zlato u taljiku
i primio ih kao žrtvu paljenicu.

Zato će se u vrijeme posjeta njegova zasjati
te će vrcati kao iskre u strnjici.

Sudit će pucima i vladati narodima
i Gospodin će kraljevat nad njima uvijek.

Koji se u nj ufaju spoznat će istinu,
i koji su vjerni bit će u ljubavi s njim,

jer izabranici njegovi stječu
milost i milosrđe.

Riječ Gospodnja

Otpjevni psalam Ps 42,2-5;43,3-5

Pripjev: Žedna mi je duša Boga, Boga živoga:
o kada ću doći i lice Božje gledati?

Kao što košuta žudi za izvor-vodom,
tako duša moja čezne, Bože, za tobom.

Žedna mi je duša Boga, Boga živoga:
o kada ću doći i lice Božje gledati?

Duša moja gine kada se spomenem
kako koračah u mnoštvu
predvođec ga k Domu Božjem
uz radosno klicanje i hvalopojke
u povorci svečanoj.

Pošalji svjetlost svoju i vjeronost: nek me vode,
nek me dovedu na tvoju svetu goru,
u šatore tvoje!

I pristupit ću Božjem žrtveniku,
Bogu, radosti svojoj.

Citrom ću slaviti tebe, Bože, o Bože moj!

Što si mi, dušo, klonula
i što jecaš u meni?

U Boga se uzdaj jer opet ću ga slaviti,
spasenje svoje, Boga svog!

Drugo čitanje Otk 21,1-5a.6b-7

Smrti više neće biti.

Čitanje Otkrivenja svetog Ivana apostola

Ja, Ivan, vidjeh novo nebo i novu zemlju
jer – prvo nebo i prva zemlja uminu;
ni mora više nema. I Sveti grad,
novi Jeruzalem, vidjeh: silazi s neba od Boga,
opremljen kao zaručnica nakićena za svoga
muža. I začujem jak glas s prijestolja:
»Evo šatora Božjeg s ljudima!

On će prebivati s njima: oni će biti narod

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	751	Vječni pokoj
Pripjevni ps.:		Žedna mi je duša (gl. prilog str. 38)
Prinosna:	745	Za Lazarom si plakao
Pričesna:	733	Svjetlost vječna
Završetak:	859	Spasitelju dobri

Ovo je volja Onoga koji me posla: da ne izgubim nikoga od onih koje mi je dao. (Georges Rouault)

Pričesna pjesma

Svjetlost vječna svijetlila njima, Gospodine, po dobroti tvojoj – u zajednici sa svima svetima. Pokoj vječni daruj im, Gospodine, po dobroti tvojoj – u zajednici sa svima svetima.

Usp. 4Ezr 2,25,34

Popričesna molitva

Gospodine, tvoj je Sin za nas umro na križu i slavno uskrsnuo. Po ovoj pričesti molimo te za našu pokojnu braću i sestre: očisti ih ovim vazmenim otajstvom da uniđu u slavu budućeg uskrsnuća. Po Kristu.



njegov, a on će biti Bog s njima.
I otrt će im svaku suzu s očiju
te smrti više neće biti, ni tuge, ni jauka,
ni boli više neće biti jer – prijašnje uminu.«
Tada Onaj što sjedi na prijestolju reče:
»Evo, sve činim novo!« Ja sam Alfa i Omega,
Početak i Svršetak! Ja ću žednomu dati
s izvora vode života zabadava.
To će biti baština pobjednikov.
I ja ću njemu biti Bog, a on meni sin.
Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja Iv 6,39

Ovo je volja onoga koji me posla:
da nikoga od onih koje mi je dao ne izgubim,
nego da ih uskrisim u posljednji dan.

Evanđelje Iv 6,37-40

*Tko vjeruje u Sina ima život vječni
i ja ću ga uskrisiti u posljednji dan*

Čitanje svetog evanđelja po Ivanu

U ono vrijeme:

Reče Isus mnoštvu:

»Svi koje mi daje Otac doći će k meni,
i onoga tko dođe k meni neću izbaciti;
jer siđoh s neba ne da vršim svoju volju,
nego volju onoga koji me posla.

A ovo je volja onoga koji me posla:
da nikoga od onih koje mi je dao ne izgubim,
nego da ih uskrisim u posljednji dan.

Da, to je volja Oca mogega da tko god vidi
Sina i vjeruje u njega, ima život vječni
i ja da ga uskrisim u posljednji dan.«

Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, pouzdanom se molitvom utecimo
Ocu nebeskome, izvoru i darivatelju života,
da naš zemaljski hod upravi na put vječnosti
te jednom prispijemo u vječno zajedništvo s njim.
Molimo zajedno:

Prosvijetli nas, Gospodine, svjetlom uskrsnuća.

1. Svojoj Crkvi, Gospodine, pomози da nikad ne prestane tražiti izgubljene te svima pruža svjedočanstvo tvoje ljubavi i dobrote, molimo te.
2. Našoj braći i sestrama koji se približiše rastanku od ovoga života daj da radosno uzvjeruju u tvoje spasenje i s istinskom nadom dođu pred tvoje lice, molimo te.
3. Sve koji tuguju za svojim pokojnima okrijepi utjehom vjere da spoznaju kako smrt nije kraj nego prjelazak u novi život, molimo te.
4. Nama, koji smo danas u molitvi združeni sa svim pokojnima, daj da životom svjedočimo vjeru u uskrsnuće, molimo te.
5. Za svu braću i sestre koji u vjeri preminuše: otvori im vrata svoga nebeskoga kraljevstva, molimo te.

Primi, svemoguću Bože, naše prošnje.

Iskaži svoju dobrotu i milosrđe našoj preminuloj braći i sestrama, a nas ispuni nadom u život koji si nam u vječnosti priprazio po svome Sinu Isusu Kristu. Koji živi i kraljuje u vijeke vjekova.

Grob, riječ i Uskrsli

Riječi imaju svoj zvuk, ali riječi ne zvuče uvijek isto. Iste riječi imaju drugi prizvuk i drukčiju težinu na različitim mjestima i u različitim vremenima. Riječi ne čujemo uvijek isto. Ponekada to ovisi o nama, o nutarnjem raspoloženju, a ponekada i o mjestu na kojem ih čujemo. Ima mjesta na kojima se riječi izgovaraju i čuju drukčije. Na nekim mjestima one zvuče ozbiljnije, dublje, važnije. Na tim ih mjestima slušamo s većom pozornošću i jasnijim očekivanjima. Groblja su takva mjesta. Otvoreni je grob mjesto na kojem riječi imaju drukčiji zvuk nego inače. Nad otvorenim grobom čujemo naše obične ljudske riječi na drukčiji način. Kada nam ne ostane ništa od drugoga doli mrtvo tijelo i kada i ono stoji na pragu nestanka u zemlji, tražimo oslonac. U riječima! U riječima koje se čine daleko krhkijima od ljudskoga tijela tražimo uporište u trenutku kada tijelo ostane bez života. I tada one ili zvone prazno ili uistinu pruže neza-

mjenjivu utjehu. Malo je riječi koje imaju snagu suočiti se sa smrću. Zato većina riječi nad otvorenim grobom zveni prazno. Smrt sa sobom povuče ne samo život, nego i smisao. Oduzme nam riječi. I oduzme riječima snagu. Kao da se nad iskopanim grobom nađemo ne samo nad mjestom koje nepovratno guta ljudsko tijelo, nego ujedno prijeti da proguta i smisao i riječi. Na mjestu koje djeluje tako mirno, na groblju koje je prekriveno šutnjom i tišinom, na svakom koraku vreba ponor riječima i smislu. Na tim mjestima riječi zvuče drukčije. Na tim nas mjestima od jeze i pogleda u ništavilo spašavaju obred i njegove riječi.

Isusove riječi na ljudskom grobu

Riječi koje je Isus usred života govorio živim ljudima na našim grobljima kao da dobiju neku neobičnu potvrdu. Kao da nas groblje približi pragu s kojega je on govorio, pragu koji dijeli život od smrti, nepoznatom pragu kojega slutimo ali samo tako da znamo jednu stranu. Smrt je neobičan prag. Jedincat. Sve druge pragove i svaku drugu granicu poznajemo tako da istovremeno vidimo dvije strane. Tko je na granici već vidi i ono s druge strane granice. Osim u smrti. Stojimo nad praznim grobom, blizu smrti i granici koja nas dijeli od nje, a svejedno ne vidimo s druge strane. U najvećoj blizini smrti ne vidimo ništa od nje. Ne vidimo kroz nju i ne vidimo dalje od nje. Vidimo samo s ove naše, žive, ljudske strane. I na tom mjestu kojega tek s vjerom nazivamo pragom, a ne koncem ili krajem, Isusove riječi zvuče drukčije od ljudskih riječi. Izrečene su živim ljudima, ali kao da dolaze s druge strane koju ne vidimo i ne poznajemo. Kao da odzvanjaju nečim što nam se čini važnim, a što ne možemo dotaknuti. U Isusu odzvanja poznavanje onoga što je nama sasvim nepoznato. Iskustvo života s one strane smrti. Kako je to moguće? Kako je moguć takav prizvuk, nadasve ako opazimo da u njegovim riječima nema opisa mističnih ni spomena neobičnih iskustava smrti ili života nakon smrti, nikakvih izvještaja o ne-

Smrt je prijelaz iz tame u Svjetlo.



poznatom? Isus ne govori jezikom ljudi koji su iskusili blizinu smrti. On govori suverenim jezikom nekoga tko poznaje ono s druge strane kao što mi poznajemo život s ove strane smrti.

Isusove riječi

U par rečenica najprije govori o onima koje mu je dao Otac, pa onda o sebi, pa potom o Ocu i njegovoj volji. (Iv 6, 37-40).

One koje mu je dao Otac ne će izbaciti. Ići za njim i doći k njemu ne znači ići u prazno. Put koji vodi Isusu ne vodi u prazninu. Kada na grobu čujemo ovu rečenicu, kao da riječi koje dolaze izdaleka i s druge strane otvaraju nevidljivi prostor smisla. Sve što vidimo je smrt i samo njezini učinci. Pa ipak, ove riječi govore nešto drugo. Ne nijeću smrt. Ne stvaraju iluziju da je nema. Ne zamagljuje gubitak niti ga ublažuju iluzijom. One otvaraju vrata smislu koji nadilazi ljudski obzor.

Govori ih onaj koji je sišao s neba. S one strane smrti. Za sebe kaže da je došao vršiti volju Očevu. Vrhunac Isusova poslanja nije u vršenju svoje volje niti u pronalaženju svoje autentičnosti. Došao je vršiti volju Očevu i Očeva volja mu je jasna. Ne izgubiti nikoga od onih koje mu je dao Otac i uskrisiti ih u posljednji dan.

Isus ove riječi izgovara u Kafarnaumu, dan nakon množenja kruha. Nakon ovoga govora mnogi će ga napustiti. Slušaatelji su ga poznavali. Njega, oca mu i majku. U njegovim su riječima, međutim, razumjeli da govori o drugom podrijetlu. Trebalo je da u njemu, koga poznaju kao svakog drugoga, otkriju Božju nevidljivu, ali djelotvornu prisutnost koja im na takav način nije bila poznata. I to je bilo teško. Toliko teško da su ga mnogi napustili s mrmljanjem.

Ništa lakše nije onima koji njegove riječi slušaju na grobu. U trenutku kada su smrt i nemoć sve što je na grobu moguće vidjeti svojim očima, njegove riječi govore o nečemu drugom. O njegovu silasku na zemlju, o volji Očevoj da spasi i o tome da on ne će pustiti nikoga da propadne.

Njegove riječi do nas dolaze kroz uskrsnu vjeru. I riječi koje je on govorio prije svoje smrti i uskrsnuća do nas dolaze kroz prizmu uskrsnuća. Njega ni ne možemo čuti drukčije. Tako na mjestima kojima vlada tišina njegove riječi do nas dolaze s one strane smrti.

Možda u tomu i jest srce kršćanstva: darovana sposobnost gledati u lice smrti kroz Isusovo uskrsnuće. Euharistija je, zasigurno, hrana od koje živi takva vjera.

Ante Vučković



Zrnje

Odjeci Riječi

Novo nebo i nova zemlja

uz: Otk 21,1-5a.6b-7

Opis nebeskog Jeruzalema započinje riječima: »I vidjeh novo nebo i novu zemlju« (21,1). Stara zemlja bila je poprište borbe sa Zlim, mjesto u kojem su Božji izabranici trpjeli progonstvo, a more je prikazano kao prebivalište Zmaja i simbol zla. Prema židovskom vjerovanju proširenom u apokaliptičkim krugovima prvoga stoljeća, na nebu se nalazio »pravi Jeruzalem« s »pravim Hramom«, dok je zemaljski Hram tek njegova slika. Taj Jeruzalem sada dolazi »kao zaručnica nakićena za svoga muža« (21,2). Riječ je o novim 'zarukama' koje ponovno uspostavljaju Savez između Boga i njegovih (usp. Hoš 2,16). Riječi koje slijede klasičan su obrazac Saveza: Bog će prebivati sa svojim narodom, a oni će biti njegov narod. Bog izjavljuje: »Evo, sve činim novo!« (Otk 21,5). On to može izreći, jer on je »Alfa i Omega, Početak i Svršetak«, sve po njemu postoji (21,6).

Darko Tepert

»Tko god vidi Sina i vjeruje u njega...« Vidjeti i vjerovati dvije su odrednice prihvaćanja Krista.

Za Isusove suvremenike 'vidjeti ga' bilo je razlogom vjerovanja. Za nas 'vidjeti Isusa' i prepoznati ga u njegovim djelima u svijetu postaje potvrda vjere. Nije moguće vjerovati, a ne prepoznavati ga i ne susretati – svakodnevno. Život vječni živimo već sada u mjeri u kojoj vidimo i prepoznavamo Uskrsloga. (A. C.)

Trideset i druga nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Nek dopre do tebe
molitva moja, prigni
uho k vapaju mome,
Gospodine.

Ps 88,3

Zborna molitva

Svemogući milosrdni Bože,
ukloni sve protivštine duha
i tijela da ti služimo
slobodna i radosna srca.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, obazri se na ovu
pomirnu žrtvu. Daj da
pobožnošću i ljubavlju
postignemo što slavimo u
otajstvu muke tvoga Sina,
Isusa Krista. Koji živi.

Prvo čitanje 2Mak 7,1-2.9-14

Kralj svijeta uzvisit će nas na život vječni.

Čitanje Druge knjige o Makabejcima
U one dane: uhvatiše sedmoricu braće
zajedno s njihovom majkom. Kralj naredi
da ih biju bičevima i volovskim žilama: htio
ih je prisiliti da jedu zabranjeno svinjsko
meso. Jedan od njih progovori u njihovo
ime: »Što nas želiš pitati i od nas saznati?
Radije ćemo umrijeti nego da prestupimo
zakone svojih otaca!« Drugi izdišući reče:
»Ti nam, zlikovče, oduzimaš sadašnji život,
ali će nas Kralj svijeta, zato što umiremo za
njegove zakone, uskrisiti na život vječni.«
Poslije njega mučili su trećega. On spremno
isplazi jezik kad su zatražili i hrabro pruži
ruke. Junački reče: »Od neba sam primio ove
udove, ali ih zbog njegovih zakona prezirem
i nadam se da ću ih od njega natrag dobiti.«
I sam kralj i njegova pratnja zadiviše se
hrabrosti mladića koji je prezirao muke.
Kad je taj preminuo, podvrgli su četvrtoga
istim mukama. Prije nego što je izdahnuo,
reče ovo: »Blago onom koji umre od ruke
ljudi, u čvrstoj nadi koju ima od Boga: da
će ga Bog uskrisiti! A ti – za tebe nema
uskrsnuća na život!«
Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	214	Molimo tebe
ili:	227	O silni, jaki Bože
Pripjevni ps.:		Kad se probudim (gl. prilog 39)
Prinosna:	VI	Izvore vode žive
Pričesna:	III	Gospodin je pastir moj
Završetak:	753	Do nebesa

Otpjevni psalam Ps 17, 1.5-6.8b.15

Pripjev: Kad se probudim, Gospodine,
naužit ću se pojave tvoje.

Počuj, Gospodine pravedni,
i vapaj mi poslušaj,
usliši molitvu iz usta iskrenih!

Korak mi čvrsto prionu za tvoje staze,
ne zasta mi noga na putima tvojim.
Zazivam te, Bože, ti ćeš me uslišiti:
prikloni mi uho i čuj riječi moje.

Sakrij me u sjenu krila svojih
a ja ću u pravdi gledati lice tvoje
i kad se probudim,
naužiti se pojave tvoje.

Drugo čitanje 2Sol 2,16–3,5

*Utvrdio vas Gospodin u svakom
dobrom djelu i riječi.*

Čitanje Druge poslanice
svetoga Pavla apostola Solunjanima
Sam Gospodin naš Isus Krist i Bog, Otac
naš, koji nas uzljubi i koji nam po milosti
dade trajno ohrabrenje i dobru nadu, neka
ohrabri vaša srca i neka ih učvrsti u svakom
dobru djelu i riječi!

Uostalom, molite, braćo, za nas da riječ
Gospodnja trči i proslavlja se kao i u vas
i da se oslobodimo nezgodnih i opakih ljudi.
Jer nemaju svi vjere! Ali, vjeran je Gospodin
koji će nas učvrstiti i sačuvati od Zloga.
A uzdamo se, u Gospodinu, u vas: da vršite
i da ćete vršiti ono što vam zapovijedamo.
A Gospodin neka upravi srca vaša
k ljubavi Božjoj i postojanosti Kristovoj.
Riječ Gospodnja.

Sinovi smo Božji jer smo sinovi uskrsnuća.
(Hunтеров psaltir, f.19v., Engleska, oko 1170.)

Pričesna pjesma

Gospodin je pastir moj,
ni u čem ja ne oskudijevam;
na poljanama zelenim on
mi daje odmora; na vrutke
me tihane vodi i krijepi
dušu moju.

Ps 23,1-2

Popričesna molitva

Zahvaljujemo ti, Gospodine,
za svete darove po kojima
smo primili nebesku snagu.
Molimo te, prožmi nas
svojim Duhom,
da budemo iskreni
i postojani Po Kristu.

Pjesma prije evanđelja Otk 1,5a.6b

Isus Krist je Prvorodenac od mrtvih:
njemu slava i vlast u vijeke vjekova! Amen!

Evanđelje Lk 20,27-38

Bog nije Bog mrtvih, nego živih.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: Pristupe neki od saduceja koji niječu uskrsnuće i upitaše Isusa:
»Učitelju! Mojsije nam napisa: Umre li bez djece čiji brat koji imaše ženu, neka njegov brat uzme tu ženu te podigne porod bratu svomu. Bijaše tako sedmero braće. Prvi se oženi i umrije bez djece. Drugi uze njegovu ženu, onda treći; i tako redom sva sedmorica pomriješe ne ostavivši djece. Naposljetku umrije i žena. Kojemu će dakle od njih ta žena pripasti o uskrsnuću? Jer sedmorica su je imala za ženu.«

Reče im Isus:

»Djeca se ovog svijeta žene i udaju. No oni koji se nadoše dostojni onog svijeta i uskrsnuća od mrtvih niti se žene niti udaju. Zaista, ni umrijeti više ne mogu: anđelima su jednaki i sinovi su Božji jer su sinovi uskrsnuća.«

»A da mrtvi ustaju, naznači i Mojsije kad u odlomku o grmu Gospodina zove Bogom Abrahamovim, Bogom Izakovim i Bogom Jakovljevim.

A nije on Bog mrtvih, nego živih.
Ta svi njemu žive!«

Riječ Gospodnja.



Molitva vjernika

Bogu, nebeskom Ocu, koji nas je pozvao
da živimo životom uskrsnulih,
iznesimo svoje molitve, zajedno govoreći:
Obdari nas, Gospodine, životom vječnim.

1. Za Crkvu, zajednicu spasenja:
da vjerno ispunja zadaću koju si joj udijelio
te bude vjernom slikom nebeskoga kraljevstva,
molimo te.
2. Za sve krštenike:
prosvijetli ih mudrošću svoga Duha kako bi
uvijek znali svoj zemaljski život usmjeravati
prema onomu nebeskom, molimo te.
3. Za sve kršćanske obitelji:
udijeli im snagu predane ljubavi i zajedništva
i pomози da u susretu sa životnim teškoćama
i brigama u njima ne usahne radost vjere,
molimo te.
4. Za ovu zajednicu vjernika:
razbistri nam pogled vjere da svijet i sva zbivanja
spoznajemo u svjetlu tvoga spasenjskog nauma
te svoj životni hod uvijek usmjeravamo prema
daru vječnosti, molimo te.
5. Za našu pokojnu braću i sestre:
obraduj ih darom vječnoga gledanja tvoga lica,
molimo te.

Svemogući vječni Bože, život što ga živimo
dar je tvoje dobrote. Krijepi nas uvijek svojom
milošću da slijedimo evanđelje tvoga Sina
te tako budemo dostojni dara vječnosti.
Po Kristu Gospodinu našem.

Bog živih i bogovi činjenicâ

Vjera u uskrsnuće oduvijek je predstavljala skandal za mnoge suvremenike. Sjetimo se samo svetoga Pavla kojega su Grci ismijali nakon što im je samo spomenuo uskrsnuće: »Kad čuše 'uskrsnuće od mrtvih', jedni se stadoše rugati, a drugi rekoše: 'Još ćemo te o tom slušati.'« (Dj 17, 32) Današnji se suvremenici doduše više ne izruguju vjeri u uskrsnuće, ali im se ona čini nepotrebnom i nerazumnom, kao neka vrsta slatkaste iluzije koja nema veze sa stvarnošću. Situacija nije bolja ni među vjernicima. Mnogi vjernici ispovijedaju vjeru u »uskrsnuće tijela«, ali njihov život kao da govori protiv uskrsnuća. Dobiva se dojam da je za njih uskrsnuće samo stvar ispovijesti usana, a ne i ispovijesti srca, ispovijesti koja mijenja i prožima cijelo biće i njegovu svakodnevicu. Tako je zapravo vjera u uskrsnuće ugrožena i od nevjernika i od vjernika. Stoga je dobro da nas današnje evanđelje potiče da razmišljamo o poruci uskrsnuća, da preispitamo svoju vjeru/nevjeru u uskrsnuće te da tako zaživimo uskrsnuće u svojem životu.

Činjenice i samo činjenice: bestjelesne dušice i tjelesne zvijeri

Evandeoski ulomak započinje vrlo lukavim pitanjem saduceja o tomu čija će supruga biti o uskrsnuću, nakon što su s njom u braku živjela sedmorica braće. Saduceji tim pitanjem žele ukazati na besmislenost, pa i komičnost vjere u uskrsnuće: očito je teško zamisliti kako bi to izgledalo. Dakle, uskrsnuće je neprihvatljivo. No, ono što se u pozadini saducejske nevjere u uskrsnuće krije jest nešto sasvim drugo. Saduceji, a time i današnji moderni 'saduceji', predstavljaju *osobe činjenicâ*. Mogli bismo reći da oni ne vide ništa osim činjenica, prema sljedećoj logici: činjenica je da svi umiru, da svima tijelo ostaje i trune u zemlji, dakle, nemoj vjerovati u uskrsnuće. Ta logika činjenica rasprostire se i na mnoga druga područja čovjekova života. Spomenimo samo neke: činjenica je da je ljudska ljubav ograničena i prolazna, dakle, nemoj do kraja ljubiti; činjenica je da je većina pohlepno ovisna o moći medija i teh-



Vjera u uskrsnuće ne živi od dokaza, nego od iskustva otkupljenosti.

nike, dakle, ne možeš biti slobodan od njih; činjenica je da u akademskom svijetu vladaju zavist i oholost, dakle, bez zavisti i oholosti ne možeš akademski napredovati; činjenica je da svi žele novac i da je novac moć, ne budi naivan, i ti traži moć u novcu; činjenica je da danas rijetko tko moli i slavi euharistiju, što se ti onda opterećuješ i jednim i drugim...

Činjenice i samo činjenice, ali kakav je to život s činjenicama? Čini se da nam tada preostaje samo ova alternativa: potpuna kapitulacija pred činjenicama ili silovanje činjenica. To možemo zorno pokazati upravo na nijekanju vjere u uskrsnuće. Onaj tko ne vjeruje u uskrsnuće tijela, kapitulira pred tijelom. Tijelo mu postaje nevažno, a time i sve tjelesno: susret, zajedništvo, solidarnost, darivanje za drugoga, angažman u svijetu. Paradoksalno to zvuči koliko čovjek jest tijelo, a kako li samo može živjeti i živi bez tijela! Pretvara se u bestjelesnu dušu, uglavnom u interesnu i racionaliziranu dušu, koja više ne do-diruje i ne biva dirnuta drugim.

S druge pak strane svjedoci smo i drugoga ekstrema. Onaj tko ne vjeruje u uskrsnuće, 'siluje' tijelo. Kako više nema nikakvoga obzorja nakon smrti (ateizam), ili je to obzorje bez tijela (nekršćanski spiritualizam), ne preostaju mu ništa drugo negoli maksimalizirati vlastito tijelo. Tako se događa prenaprezanje i uništavanje tijela: njegovo iscrpljivanje do krajnjih granica poslom, dijetama, neumjerenošću u jelu i piću te divljom seksualnošću; ljudski se odnosi također nastoje pobožanstveniti, u odnosima se traži božansko, čime se opet siluje i uništava ljudsko. Sve u svemu, kako nam to zorno pokazuje nevjera u uskrsnuće, svijet činjenica na kraju se pokazuje pogubnim za same činjenice, konkretno pogubnim za čovjekovo tijelo.

Uskrsnuće tijela: istinski odnos prema tijelu i tjelesnosti

Stoga je dobro vjerovati u Isusa Krista. On nam pokazuje da postoji nešto, točnije, netko onkraj činjenica, netko tko može biti protiv činjenica, ali i netko tko može preobraziti te iste činjenice, a to je Bog. Tako Isus naznačuje da je činjenica to što se »djeca ovoga svijeta žene i udaju«, ali postoji nešto i više od činjenica, postoje oni »dostojni onoga svijeta i uskrsnuća od mrtvih«, koji se »niti žene niti udaju«. Ovdje se misli na život u beženstvu poradi kraljevstva Božjega, ali beženstvo

samo služi Isusu kako bi se suprotstavio sadućejskoj logici činjenica: beženstvo je upravo dokaz da se može živjeti i onkraj činjenice da se u ovom svijetu svi žene i udaju. Vjera u uskrsnuće tako je izričaj Božjega, Kristova odnosa s činjenicama: njihova kritičkoga nadilaženja, buntovničkoga otpora i zacjeljujućega preobražavanja. Zašto? Jer Bog nije Bog činjenica, rekli bismo, »nije on Bog mrtvih, nego Bog živih«. Onaj tko vjeruje u uskrsnuće ne mora više kapitulirati pred činjenicama, ne mora se zatvarati u svoju malu bestjlesnu kućicu-dušicu svojih sitnih interesa. Može sada slobodno disati jer s Bogom, koji je u Isusu Kristu uskrsnuo tijelom, može živjeti svoju tjelesnost, tjelesnost drugih i ovoga svijeta. Vjernik isto tako ne mora silovati svoje tijelo, ne mora biti tjelesna zvijer. On zna da nakon smrti postoji preobraženo tijelo. Prema tijelu i svemu tjelesnomu u ovom svijetu, a to su njegovi bližnji, može se već sada u nježnoj strasti i strastvenoj njeznosti ophoditi i darivati, znajući da se u tomu tijelu kriju mnogo veće mogućnosti koje će Bog podariti onima koji ga ljube.

»Učitelju! dobro si rekao!« Tako su pismoznanci rekli Isusu, nakon njegove besjede o uskrsnuću. Nadam se da ćemo i mi tako moći reći Gospodinu, s odlukom da vjeru u uskrsnuće zaživimo novom snagom i većom predanošću.

Ivica Raguž



Evandeoska slika o ženidbi koja po uskrsnuću 'prestaje', otkriva nam da je život uskrsnuća potpuna novost. Uskrsnuće nije jednostavni nastavak života, nego rođenje na novi život. Uskrsnućem prestaju sve veze zemaljskoga života. Padaju veze obitelji i prijateljstva, braka i poznanstva. U novom su životu svi »jedan u Kristu«. To »zajedništvo svih« preobražava i dopunja zemaljska zajedništva, koja su blijeda slika vječnog i božanskog zajedništva.

Odjeci Riječi

Postojani u dobrim djelima

uz: 2Sol 2,16 – 3,5

Nakon što je potaknuo solunske kršćane na ustrajnost u vjeri, Pavao pokazuje gdje naći izvor ustrajnosti: Bog ohrabruje srca i učvršćuje ih »u svakom dobrom djelu i riječi« (2,17), a što je izraz ljubavi među kršćanima. Pavao je to već ranije naglasio: »Vama pak Gospodin dao te jedni prema drugima i prema svima rasli i obilovali ljubavlju kakva je i naša prema vama.« (1Sol 3,12) Sva pomoć koju Bog pritom daje, motivirana je ljubavlju jer on je Bog »koji nas uzljubi i koji nam po milosti dade trajno ohrabrenje i dobru nadu« (2Sol 2,16). Milost je dar življenja u Božjem prijateljstvu, u ljubavi s njime, a odatle i poticaj kršćanima da budu hrabri dok nastoje živjeti na kršćanski način jer takav život nije uzaludan. Molitva je način pokazivanja ljubavi prema drugima, s ciljem da drugima pomognemo ostvarivati vlastito poslanje te da vjerno žive u svijetu, u svim nevoljama i teškoćama (3,1-2).

Darko Tepert

Trideset i treća nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Gospodin govori:
Ja znam svoje naume koje
s vama namjeravam – naume
mira a ne nesreće: zazivat
ćete me i ja ću vas uslišati
i sabrat ću vas iz svih naroda.
Jr 29,11,12.14

Zborna molitva

Gospodine, Bože naš,
daj da naša vjernost tebi
bude i naša radost;
jer duboka je i trajna sreća
postojano služiti tebi,
Stvoritelju svega dobra.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, daj da nam
darovi, prineseni tvome
imenu, udijele vjernost
u tvojoj službi i vječno
zajedništvo s tobom
u slavi. Po Kristu.

Prvo čitanje Mal 3,19-20a

Ogranut će vam sunce pravde.

Čitanje Knjige proroka Malahije
Evo dan dolazi poput peći užaren;
oholi i zlikovci bit će kao strnjika:
dan koji se bliži spalit će ih –
govori Gospodin nad vojskama –
neće im ostati ni korijena ni grančice.
A vama koji se imena moga bojite
sunce će pravde ogranuti
sa zdravljem u zrakama.
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 98,5-9

Pripjev: Gospodin dolazi suditi pucima
po pravici.

Zapjevajte Gospodinu uz citru,
uz citru i zvuke glazbala;
uz trublje i zvuke rogova:
kličite Gospodinu kralju!

Neka hući more i što je u njemu,
krug zemaljski i stanovnici njegovi!
Rijeke nek plješću rukama,
zajedno s njima neka se brda raduju!

Jer Gospodin dolazi,
dolazi suditi zemlji.
Sudit će krugu zemaljskom po pravdi
i pucima po pravici.

Drugo čitanje 2Sol 3,7-12

Tko neće da radi, neka i ne jede!

Čitanje Druge poslanice
svetoga Pavla apostola Solunjanima
Braćo:
Sami znate kako nas treba nasljedovati.
Jer dok bijasmo među vama, nismo živjeli
neuredno: ničiji kruh nismo badava jeli,
nego smo u trudu i naporu noću i danju
radili da ne bismo opteretili koga od vas.
Ne što ne bismo imali prava, nego da vam
sebe damo za uzor koji ćete nasljedovati.
Doista, dok bijasmo u vas, ovo vam
zapovijedasm: Tko neće da radi,
neka i ne jede! A čujemo da neki od vas
žive neuredno: ništa ne rade, nego dangube.
Takvima zapovijedamo i zaklinjemo ih
u Gospodinu Isusu Kristu:
neka s mirom rade i svoj kruh jedu.
Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja Lk 21,28

Uspravite se i podignite glave
jer se približuje vaše otkupljenje.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	207	Prigni se, svako koljeno
Pripjevni ps.:	114	Gospodin dolazi
Prinosna:	207.3	Prigni se, svako koljeno
Pričesna:	200	O Kruše živi, milosni
Završetak:	183	Ti, Kriste, Kralj si vjekova

Doći će dani u kojima od ovoga hrama ne će ostati ni kamen na kamenu. (Đ. Seder, *Isus u hramu*, 2007.)

Pričesna pjesma

Milina mi je biti
u Božjoj blizini,
imati sklonište
svoje u
Gospodinu.

Ps 73,28

Popričesna molitva

Častili smo se, Gospodine,
svetim otajstvom što smo
ga prinijeli na spomen tvoga
Sina, kako nam je on naredio.
Daj da po njemu rastemo
u ljubavi. Po Kristu.



Evangelje Lk 21,5-19

Svojom ćete se postojanošću spasiti.

Čitanje svetoga Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: Dok su neki razgovarali o Hramu kako ga resi divno kamenje i zavjetni darovi, reče Isus: »Doći će dani u kojima se od ovoga što motrite neće ostaviti ni kamen na kamenu nerazvaljen.«

Upitaše ga: »Učitelju, a kada će to biti? I na koji se znak to ima dogoditi?« A on reče: »Pazite, ne dajte se zavesti. Mnogi će doista doći u moje ime i govoriti: 'Ja sam' i: 'Vrijeme se približilo!' Ne idite za njima. A kad čujete za ratove i pobune, ne prestrašite se. Doista treba da se to prije dogodi, ali to još nije odmah svršetak.« Tada im kaza: »Narod će ustati protiv naroda i kraljevstvo protiv kraljevstva. I bit će velikih potresa i po raznim mjestima gladi i poštasti; bit će strahota i velikih znakova s neba.

No prije svega toga podignut će na vas ruke i progoniti vas, predavati vas u sinagoge i tamnice. Vući će vas pred kraljeve i upravitelje zbog imena mogega. Zadesit će vas to radi svjedočenja.

Stoga uzmite k srcu: nemojte unaprijed smišljati obranu! Ta ja ću vam dati usta i mudrost kojoj se neće moći suprotstaviti niti oduprijeti nijedan vaš protivnik.

A predavat će vas čak i vaši roditelji i braća, rođaci i prijatelji. Neke će od vas i ubiti.

Svi će vas zamrziti zbog imena mogega.

Ali ni vlas vam s glave neće propasti.

Svojom ćete se postojanošću spasiti.«

Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, puni pouzdanja u Božju dobrotu, iskrenom se molitvom utecimo Bogu, u čijoj je ruci naš život i život svega stvorenja.

1. Rasvijetli svjetlom vjere svoju Crkvu da u zalaganju za čovjeka i svijet nikad ne prestane biti znakom novoga neba i nove zemlje, molimo te.
2. Vodi u svojoj istini pastire Crkve da, predvodeći tvoj narod, budu vjerni nasljedovatelji Kristova evanđelja, molimo te.
3. Prati svojim blagoslovom put svih tvojih vjernika da svoj život i svoje djelovanje u svijetu umiju usmjeriti prema Dolasku tvoga Sina, molimo te.
4. Potakni snagom svoje riječi svu braću i sestre koje je zarobila ljepota ovoga svijeta i pomози im otkriti život koji ne prolazi, molimo te.
5. Prodahni milošću svoga Duha ovdje okupljenu zajednicu vjernika: prosvijetli nas svojim Duhom da umijemo čitati znakove vremena te, živeći evanđelje, u postojanoj vjeri i radosnoj nadi hodimo kroz život, molimo te.

Svemogući vječni Bože, primi molitve kojima se utječemo tvojoj dobroti. Daj da postojanošću u vjeri pobjeđujemo svaki grijeh i sva protivljenja životu evanđelja. Po Kristu Gospodinu našem.

Radujmo se kraju svijeta!

Zasigurno je Isus mogao izabrati ljepši oproštaj od svetoga grada Jeruzalema od najave njegove katastrofe. Usto, ove njegove riječi nisu se do kraja ispunile. Ipak je ostalo nešto »kamena na kamenu« u Jeruzalemu. S naših su glava pale mnoge vlasi, često i zbog svijeta u kojemu živimo i zbog načina života. Ipak, kao da se njegova proročanstva događaju upravo u naše vrijeme. Puno je lažnih proroka. Još je više ratova, sukoba, prirodnih nepogoda i neprijateljstva prema svemu što je Božje. Razmjeri su često takvi da najava Dana Gospodnjega može doista biti shvaćena kao »evanđelje« – radosna vijest. Radosna je vijest da će prestati svijet u kojemu su milijuni ugroženi. Svijet u kojemu nebrojeni nemaju dovoljno sredstava za dostojan život završit će. Svijet u kojemu nikad ne prestaju ratovi s brojnim žrtvama, invalidima i prognanima ide svome kraju. Nestat će ovog svijeta u kojemu je sve manje nade i životnoga smisla. Ne će više biti svijeta u kojemu čak i vjera u Boga, koja bi trebala ljudima pomoći da se oslobode takvoga stanja, nerijetko zaoštara razlike i dovodi do sukobâ. Zato je vijest da će ovaj svijet doživjeti svoj kraj uistinu radosna vijest!



Dan Gospodnji

U Isusovim riječima iz današnjeg evanđelja treba prije svega tražiti odgovor evanđelista Luke na stanje u Crkvi njegova vremena. On se u svojoj sadašnjosti sjeća onoga što je Isus govorio u prošlosti, ali ne da bi oživio prošlost, nego da bi osmislio sadašnjost u kojoj je Hram razoren i u kojoj kršćani trpe progone. Isusove riječi da »to još nije svršetak« te da ih to treba »zadesiti radi svjedočenja« daju smisao tomu stanju. U tim su riječima prvi kršćani nalazili pouzdanje. Nisu izbjegli nevolje, ali su znali da su dušom i tijelom u Božjim rukama. Stoga su hrabro svjedočili svoju vjeru. Prenosili su je u nova mjesta kamo su prognani i Crkva je tako rasla. Spremnim prihvaćanjem mučeništva nužno su postavljali pitanje progoniteljima i promatračima o vjeri zbog koje su spremni umrijeti, sigurni da će upravo preko smrti ući u zajedništvo života s Bogom. Zato su prvi kršćani dan smrti slavili kao dan novoga rođenja, dan susreta s Gospodinom, »Dan Gospodnji«.

Sliku »Dana Gospodnjeg« najснаžnije nam predložuje današnje prvo čitanje. Radi se tek o par rečenica iz knjige proroka Malahije. U njegovo vrijeme vladalo je slično beznadno i obehrabrujuće stanje. On svoju proročku zadaću vrši navješćujući »Dan Gospodnji« kako bi među ljudima zavlitali pravedniji odnosi. Oni trebaju biti plod toga »Dana« na način da ljudi, svjesni njegova dolaska, počnu živjeti pravednije. Istodobno, prorok ne zaboravlja naglasiti kako je »Dan Gospodnji« plod tih odnosa te da ga sami požuruju ili usporavaju svojim življenjem. Zato je on jednima najava suda, a drugima spasenja. Dok je jednima opasnost, za vjernike je radosna vijest. Prorok koristi sliku Sunca. U njemu je i spasenje i uništenje. Ono daje život i ima snagu liječenja, ali može i ubijati. Daje da strnjika izgori, a pravo sjeme proklija. Jednako tako, pred njegovim svjetlom ništa ne ostaje skriveno; sve je osvijetljeno i sve se vidi. Prorokov poziv je da sada, u ovome vremenu, činimo ono što se ne ćemo plašiti iznijeti na vidjelo. Upravo zato tre-

U onaj Dan bit će strahota i pošasti, ali svojom ćete se postojanošću spasiti. (D. Seder)

bamo dopustiti da na Suncu raste sjeme dobra, a spali se strnjika zla. Tako se u svakome čovjeku događa proces »Dana Gospodnjeg«.

Da bi objasnio taj proces, prorok Malahija koristi i slike bjelioca i zlatara. Bjelilac ne odstranjuje mrlje da bi poderao platno, nego da bi ga očistio i potpuno izbijelio. Zlatar ne topi zlato da ga uništi, nego da iz njega odstrani svaku nečistoću. Tako i Bog postupa s nama kako bi iz nas nestalo svega onoga što nije prava ljubav. A Sveto pismo i za ljubav koristi sliku vatre. Stoga ne čudi da svoj spis prorok započinje riječima ljubavi koje Bog upućuje narodu, a i naslovljen je »Ljubav Gospodnja prema Izraelu«. Oganj je slika te ljubavi. U Dan Gospodnji svatko će od nas osjetiti taj oganj ljubavi.

Graditelji Kraljevstva

Najava »Dana Gospodnjega« nije poziv na prestanak zauzetog življenja. Svijest o svršetku tu je da bi nam pomogla bolje živjeti sadašnjost i izdržati sve patnje ovoga trenutka. Sveti Pavao to posebice naglašava poticajem: »Tko ne će da radi, neka ni ne jede«, pozivajući se na svoj primjer. Na taj način želi kazati da dolazak »Dana Gospodnjeg« ne oslobađa odgovornosti, nego, naprotiv, potiče na aktivnost.

Dvostruka je narav takvog stava. Prije svega, taj stav poziva na poštivanje drugih koje ne smijemo opterećivati svojim življenjem. No, još važniji motiv je svijest da ovaj svijet koji poznajemo nije samo »privremen« i stoga nevažan, nego da se od njega i u njemu gradi Kraljevstvo Božje. Na ovoj se zemlji gradi Kraljevstvo ljubavi Boga i čovjeka. Svakim svojim pokretom, djelom i riječju mi ugrađujemo kamenčić toga Kraljevstva ili ga razgrađujemo. Ako želimo da dođe Božje Kraljevstvo, na nama je graditi ga! To je posebice aktualno danas kada i sami živimo u vremenu u kojemu se ruše brojni 'hramovi' naše vjere. Sve je manje vjernika, vjera sve manje znači, sve je manje svećenika, u mnogim dijelovima Europe župe nestaju, crkve se zatvaraju i pretvaraju u muzeje, hotele ili bogoslužna mjesta drugih religija, brojni su skandali u koje su uključeni i svećenici. Može nam to izgledati kao kraj svijeta. Možemo reagirati sa strahom, razočaranjem i fatalizmom. No, današnja nas čitanja potiču da upravo ovo vrijeme doživimo kao prigodu za svjedočenje. Što god se dogodilo, nemamo razloga za strah. Sve je u Božjoj ruci, a na nama je biti svjedocima te vjere i graditeljima njegova Kraljevstva! Isus poručuje: »Svojom ćete se postojanošću spasiti!«.

Slavko Slišćević



Zrnje

Onima koji se dive ljepoti i bogatstvu jeruzalemskoga hrama Isus nagoviješta njegovo rušenje.

Tako hram u svom bogatstvu i ljepoti postaje slika svijeta koji prolazi. Izgrađenost i ljepota svijeta ne jamče njegovu neprolaznost. Ljepota nečijega nauka ne jamči njegovu istinitost. Zato Isus opominje: »Ne dajte se zavesti!« Ni ljepotom svijeta, ni ljepotom ljudskoga nauka. (A. C.)

Odjeci Riječi

Vrijednost rada

uz: 2Sol 3,7-12

Apostol govori o onima koji u kršćanskoj zajednici izbjegavaju rad. Ne bave se nikakvim zarađivanjem za kruh, nego ljenčare i uzaludno troše vrijeme. Apostolova pouka ističe kršćanske i građanske kreposti kao što su marljivost i etika rada. Kroz tekst se osjeća da Autor prekorava ljude koji iskorištavaju ostale članove zajednice i one koji rado darivaju. Postoje, naime, pravila o radu za one koji dolaze i koji borave u zajednici vjernika (usp. Didahe 12). Primjer daje i sam apostol Pavao pri čemu se vjerojatno poziva na ono što je već rečeno u 1Sol 1,6: »I vi postadoste nasljedovatelji naši i Gospodinovi: sve u nevolji mnogoj prigrliste Riječ s radošću Duha Svetoga.« i 2,9: »Sjećate se doista, braćo, našega truda i napora. Propovijedali smo vam evanđelje Božje i radili noću i danju da ne bismo opteretili koga od vas.« Pavlov primjer valja nasljedovati. Tiče se svih, a osobito prozvanih ljenčina.

Mario Cifrak

Krist – Kralj svega stvorenja

Ulazna pjesma

Dostojan je zaklani
Jaganjac primiti moć
i bogatstvo i mudrost
i snagu i čast:
Njemu slava
u vijeke vjekova.

Otk 5,12; 1,6

Zborna molitva

Svemogući vječni Bože,
svome ljubljenoj Sinu dao si
svu vlast na nebu i na zemlji
i postavio ga glavom cijelom svijetu.
Molimo, oslobodi sva stvorenja
iz ropstva zla da tebi jedinoj služe
i tebe bez kraja slave. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine,
prinosimo ti žrtvu kojom je
Krist ljude pomirio s tobom.
Molimo te, nek tvoj Sin
dade narodima dobra
jedinstva i mira.
Koji živi.

Prvo čitanje 2Sam 5,1-3

Pomazaše Davida za kralja nad Izraelom.

Čitanje Druge knjige o Samuelu
U one dane:
Dodoše sva izraelska plemena k Davidu
u Hebron i rekoše: »Evo, mi smo od tvoje
kosti i od tvoga mesa. Već prije, dok još
Šaul bijaše kralj nad nama, ti si upravljao
svim pokretima Izraela, a Gospodin ti reče:
"Ti ćeš pasti narod moj izraelski i ti ćeš
biti knez nad Izraelom!"« Tako dodoše sve
starješine izraelske kralju u Hebron, a kralj
David sklopi s njima savez u Hebronu pred
Gospodinom; i pomazaše Davida za kralja
nad Izraelom.
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 122,1-5

Pripjev: Hajdemo radosno
u Dom Gospodnji!

Obradovah se kad mi rekoše:
»Hajdemo u dom Gospodnji!«
Eto noge nam već stoje
na vratima tvojim, Jeruzaleme.

Jeruzaleme, grade čvrsto sazdani
i kao u jedno saliveni!
Onamo uzlaze plemena,
plemena Gospodnja.

Po zakonu Izraelovu
da slave ime Gospodnje.
Ondje stoje sudačke stolice,
stolice doma Davidova.

Drugo čitanje Kol 1,12-20

Prenio nas je u kraljevstvo Sina, ljubavi svoje!

Čitanje Poslanice
svetoga Pavla apostola Kološanima
Braćo:
Zahvaljujemo Ocu koji vas osposobi
za dioništvo u baštini svetih u svjetlosti.
On nas izbavi iz vlasti tame i prenese
u kraljevstvo Sina, ljubavi svoje, u kome
imamo otkupljenje, otpuštenje grijeha.
On je slika Boga nevidljivoga, prvorodenac
svakog stvorenja. Ta u njemu je sve stvoreno
na nebesima i na zemlji, vidljivo i nevidljivo,
bilo prijestolja, bilo gospodstva, bilo
vrhovništva, bilo vlasti – sve je po njemu
i za njega stvoreno: on je prije svega
i sve stoji u njemu. On je glava tijela, Crkve;
on je početak, prvorodenac od mrtvih,
da u svemu bude prvak. Jer svidjelo se Bogu
u njemu nastaniti svu puninu i po njemu
– uspostavivši mir krvlju križa njegova –
izmiriti sa sobom sve, bilo na zemlji,
bilo na nebesima.
Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja Mk 11,9-10

Blagoslovljen onaj koji dolazi
u ime Gospodnje:
Blagoslovljeno kraljevstvo oca našega
Davida koje dolazi.

On na drvu križa zakraljeva.
(Ivo Dulčić, Krist Kralj, crkva Gospe od Zdravlja, Split)

Pričesna pjesma

Stoluje Gospodin
– Kralj do vijeka.
Gospodin narod
svoj mirom
blagoslivlje.

Ps 29,10-11

Popričesna molitva

Gospodine, pozvao si nas
da služimo Kristu Kralju
svoga svijeta. Okrijepi nas
ovom hranom, koja daje
besmrtnost, da budemo
dionici njegova kraljevanja
i vječnog života. Po Kristu.



Evangelje Lk 23,35-43

*Gospodine, sjeti me se kada dođeš
u kraljevstvo svoje!*

Čitanje svetoga Evanđelja po Luki

U ono vrijeme:

Podrugivali se Isusu glavari s narodom:

»Druge je spasio, neka spasi sam sebe
ako je on Krist Božji, Izabranik!«

Izrugivali ga i vojnici, prilazili mu i nudili ga
octom govoreći: »Ako si ti kralj židovski,
spasi sam sebe!« A bijaše i natpis ponad
njega: »Ovo je kralj židovski.«

Jedan ga je od obješenih zločinaca pogrđivao:

»Nisi li ti Krist? Spasi sebe i nas!«

A drugi ovoga prekoravaše:

»Zar se ne bojiš Boga ni ti, koji si pod istom
osudom? Ali mi po pravdi jer primamo
što smo djelima zaslužili, a on – on ništa
opako ne učini.« Onda reče: »Isuse,
sjeti me se kada dođeš u kraljevstvo svoje.«

A on će mu: »Zaista ti kažem:
danas ćeš biti sa mnom u raj!«

Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	75.5	Dostojan je
Pripjevni ps.:	839	U dom ćemo Gospodnji
Prinosna:	237	Mir svoj, o Bože
Pričesna:	283	Ti divni Kralj si nebesnik
ili:	222	Gospodin kraljuje
Završetak:	I	Svi kliknimo Kristu

Molitva vjernika

Braćo i sestre, Krist Gospodin nam je svojom smrću
i uskrsnućem otvorio vrata nebeskoga kraljevstva.
Njemu, Kralju svega stvorenja, uputimo svoje vapaje
moleći:

Dođi kraljevstvo tvoje, Gospodine!

1. Za Crkvu, zajednicu tvojih vjernika:
pomози joj da se nikada ne odijeli od tebe
te življenjem evanđelja bude svemu svijetu
jasan znak tvoga kraljevstva, molimo te.
2. Za pastire čijemu si vodstvu povjerio svoj sveti
narod: da, po primjeru tvoga predanja na križu,
budu uvijek spremni zauzeti se za spasenje
svakoga čovjeka, molimo te.
3. Za vladare koji upravljaju 'kraljevstvima' ovoga
svijeta: da promiču pravdu i jednakost te se
zauzimaju za mir u cijelome svijetu, molimo te.
4. Za našu domovinu: probudi u svim njezinim
građanima odgovornost za sve što nam je
zajedničko, a kršćane nadahni da duhom evanđelja
oplemenjuju život cjelokupnoga društva, molimo te.
5. Za nas, u tvoje ime ovdje sabrane: daj nam
proniknuti u otajstvo tvoga križa da svoja trpljenja
prihvatimo kao put spasenja, molimo te.

Gospodine Isuse Kriste, Kralju svega stvorenja,
Ti si početak i dovršetak svega. Nadahnjui i prati naše
misli i naša djela putem spasenja kako bismo svojim
životom gradili u svijetu Kraljevstvo koje si nam
po svom križu i uskrsnuću darovao.
Koji živiš i kraljuješ u vjeke vjekova.

Slavoluk Kralja razapet između monologa i dijaloga

Liturgijska godina je hod kroz uobičajeno vrijeme neobičnim ostvarivanjem događaja spasenja, a taj put ima svoj uvir u Kristu. Ne samo bogoštovlje, već i duhovnost, u svim svojim očitovanjima, kao i moral, odražavaju riječi iz Poslanice Kološanima: »sve je po njemu i za njega stvoreno«. Prepoznatljiva neobičnost leži u tome što suvremenici njegove muke na Kalvariji osporavaju njegovo kraljevstvo. Narod je neutralan, promatra što će se dogoditi; vojnici ga izruguju, a iz poruge je rođen i natpis *Ovo je kralj židovski*. Jedini koji ga priznaje kraljem jest jedan od razbojnika. Zemaljski kraljevi sinonimi su za moć, naoružanost, pobjedu. Isus na križu djeluje kao gubitnik. Oružje u rukama drže njegovi neprijatelji, a tamo gdje je križ, nema mjesta znakovima nasilja. Isus želi biti prepoznat kraljem slobodno, bez prisile.

Posebno je zanimljiv razgovor, zapravo monolog ljudi koji stoje pod križem. Glavari i vojnici koriste jezik sile i izazivaju Isusa da stane na istu razinu na kojoj oni razmišljaju i rade: »Druge je spasio, neka spasi sam sebe...; Ako si ti kralj židovski, spasi sam sebe!... Spasi sebe i nas!« Isus kao da ih ne čuje. Ne želi prihvatiti izazov niti silom spašavati svoj život, već ljubavlju i praštanjem spašavati tuđe živote.

Na Kalvariji Isus okrunjuje svoje djelo pomirenja i ulazi u kraljevstvo. U njegovu kraljevstvu je ponuđen azil svima koji u njemu prepoznaju čovjekoljublje. Na kraju liturgijske godine teško da može biti drukčije, jer on je došao tražiti izgubljene i grješnike. Uvijek mu je bilo drago njihovo društvo i nije ih prestao posjećivati niti onda kada su se ljudi sablažnjavali i izričito bili protiv njegovih postupaka. I u posljednjim trenucima zemaljskoga življenja oko njega su nepoćudni. Jedan od njih priznaje ga kraljem i svojim milosrđem postaje prvim stanovnikom toga kraljevstva.

Kraljevski odraz žrtve i poruge

S naslovom Kristova kraljevanja povezana su mnoga socio-politička pitanja, anakronično povezivanje prijestolja i oltara, težnja za crkvenom



političkom vlašću, trijumfalizam, pobjeda jedne ideologije nad drugom... No, evanđelje ne otvara takve asocijacije. Govori o Kalvariji, o razapinjajući, te čak triput koristi glagol *pogrdjivati*. Miris žrtve i poruge – to je ozračje utemeljenja Kristova kraljevstva, koje vide oči ljudi koji ne vjeruju.

Prisjetimo li se bazilikalnih crkava, uočiti ćemo da se mozaik s motivom Pantokratora, Svevladara ne nalazi na trijumfalnome luku, već u apsidi. Napetost luka od stupa do stupa, od pilastra do pilastra razrješuje se u Kristovu liku koji sjaji sjajem pozlaćenih kamenčića, darujući prirodnoj prostornoj napetosti smirenost i sigurnost nekoga tko ostavlja dojam vladavine. Pred tim me mozaicima uvijek privuku velike, naglašene velike Kristove oči. Te oči se ne mogu usporediti s okom u trokutu koje susrećemo na crkvama iz baroknoga vremena. Ono barokno oko pomalo plaši, postaje neosobno, ostavlja dojam da ne gleda, a da ipak sve vidi. Nismo li i mi naučili rečenicu: »Božje oko svugdje gleda, sakrit mu se ništa ne da«? To je točno, ali ovdje je riječ o dva ljudska i božanska oka koja ne govore o skrivanju, već o susretu. Ovdje se radi o očima na ljudskome licu. Vrijeme mozaika pronalazi izražaj o *basileusu*, Kristu kralju i u očima koje nisu velike zbog straha, čuđenja, već zbog i radi sigurnosti, te neizmjernoga pouzdanja. Bog koji fascinira svojim pogledom, koji privlači ljude svojim licem i na njemu velikim očima.

Spontano se nameće slika male djece koja imaju velike oči, prepune povjerenja i prozirne bespomoćne sigurnosti. Te dječje oči mogu dočarati ono o čemu nam govori današnje evanđelje: obrat moći, slabost koja pobjeđuje, premje-

štanje žarišta s očekivanoga na dogođeno. Bog razapet na Kalvariji postaje slikom odnosa između Boga i čovjeka. Karikatura snage pokazuje pobjedu; križ kao vidljiva slika nevidljivoga Boga. I danas smo pred križem, slobodni. Možemo se rugati, obezvrijediti tu žrtvu, ne vjerovati ili, poput jednoga razbojnika, prepoznati i ispovjediti Kristovo gospodstvo nad životom i smrću. Obračeni razbojnik nije mogao poljubiti križ. Bio je predaleko, prikovanih ruku. Do njega je dopirao samo glas.

Između križeva se uvijek može govoriti. Makar i kratka ispovijed da se nekoga sjetimo: »Isuse, sjeti me se kada dođeš u svoje kraljevstvo.« Svi nas mogu zaboraviti, samo on ne. I ne razočarava: »Danas ćeš biti sa mnom u raju.« Nauči nas, Bože, privikni nas na taj 'danas'; da ga izgovaramo češće, tečnije, brže. Da ga znamo vidjeti u tami poraza i padova, da znamo prepoznati Boga izvan taštine.

Tko se ne boji ljubavi, ne poštuje nikoga

Pravo ismijavanje Boga ne nalazi se u porugama koje dopiru s Kalvarije, već u kršćanima (i njihovim pastirima) koji ozbiljno prihvaćaju časti i nagrade na ovome svijetu. Želi li se putem duhovne obnove, treba krenuti od privrže-

nosti skrivenomu, ismijanomu i bespomoćnomu Bogu. Tu se rađa ne strah pred vlašću, već strah Božji kao strah ljubavi. Tko se ne boji ljubavi, ne boji se ničega; ako ga ljubav ne nadahnjuje da čini dobro, zacijelo ga ništa ne će spriječiti da čini zlo.

Pitajmo se danas: kakav je moj Pantokrator; što to slikaju mali kamenčići mozaika moje vjere, moje slabosti; je li to Krist koji me gleda, sluša ili Krist kralj koji širi svoje ruke? Pitajmo se kako to da je Krist prije tisuću godina nosio na križu lice pobjednika, a u našem stoljeću taj isti Krist spušta glavu, lice skriva u krvi, u boli, sklopljenih očiju, lica iznakažena krikom. Zajedničko im je otklanjanje pogleda od zemaljske vlasti. Velike su oči lik nevidljivoga Boga sačuvale od trijumfalizma i svratile pozornost na ljudskost toga kralja, a bolan krik koji osjećamo gledajući današnje križeve, govori o utjelovljenju Boga u nepravednome svijetu. Možda i slici našega Krista kralja nedostaje nešto od pogleda razumijevanja i sućuti?

Slavljem svetkovine Krista kralja završavamo jednu liturgijsku godinu sa željom da i u novoj sačuvamo Svevladarov pogled. Divna li prelaska, poput onoga na Kalvariji: *Uistinu, danas ćeš biti sa mnom u raju.*

Ivan Šaško



Isusov govor o Kraljevstvu bio je za podjarmljene Izraelce izazov, a za osvajače Rimljane provokacija i prijetnja. Za sve koji su se pouzdali u njegove riječi o Kraljevstvu, križ je bio znak potpunoga razočaranja. No, on upravo s »prijestolja križa« naviješta kraljevanje i obećava: »Danas ćeš biti sa mnom u raju.« To »danas« otkriva da je upravo križ bio potpuna uspostava Božjega kraljevstva. Ono je i danas ondje gdje vlada Mudrost križa. (A. C.)

Odjeci Riječi

Krist je prije svega i glava svemu

uz: Kol 1,12-20

Redke 18b i 15 možemo povezati: »On je slika Boga nevidljivoga, Prvorođenac svakog stvorenja« – »On je Početak, Prvorođenac od mrtvih«. Kristova se preegzistencija odnosi na uskrsnuće, a uskrsnuće ima korijen u preegzistenciji. Prvorođeni ukazuje na utemeljenje stvaranja i na ono što se u njemu treba dogoditi. On je slika Boga i time nudi neograničeno jamstvo da postaje materijalno vidljivo ono što je nevidljivi Bog po njemu odredio (r. 15a). To dolazi do vrhunca sa spasenjskim tumačenjem uskrsnuća. U njemu je Bog pomirio sa sobom svijet i po njemu je stvorio mir. Kristovo djelo ima kozmičke dimenzije. On pomiruje svijet s Bogom i vodi ga miru (r. 20). Po posredovanju Sina Božjega u stvaranju Kristovo je djelo od početka usmjereno na svijet koji je u njemu stvoren – po njemu i s obzirom na njega – i koji u njemu postoji (r. 16s.).

Mario Cifrak

Žedna mi je duša

Otpjevni psalam za Spomen svih vjernika pokojnika

Maruša Bartolić

Že-dna mi je du-ša Bo-ga, Bo-ga ži-vo-ga: o ka-da ću do-ći i li-ce Bo-žje gle-da-ti?

1. Kao što košuta žudi za iz - vor vo - dom, tako duša moja čezne, Bo - že za to - bom.
 2. Duša moja gine kada se spomenem kako ko-ra - čah u mno - štvu predvođić ga k Do - mu Bo - žje - mu
 3. Pošalji svjetlost svoju i vjernost: nek me vo - de, nek me dovedu na tvoju svetu goru u ša - to - re tvo - je!
 4. Što si mi, du - šo, klo - nu - la i što je - caš u me - ni?

1. Žedna mi je duša Boga, Bo - ga ži - vo - ga: o kada ću doći i lice Bo - žje gle - da - ti?
 2. uz radosno klicanje i hva - lo - poj - ke u po - vor - ci sve - ča - noj.
 3. I pristupit ću Božjemu žrtveniku Bogu, ra - do - sti svo - joj. Citrom ću slaviti tebe, Bože, o Bo - že moj!
 4. U Boga se uzdaj jer opet ću ga sla - vi - ti, spasenje svo - je Bo - ga svog!

Kad se probudim, Gospodine

Otpjevni psalam za 32. nedjelju kroz godinu

Stipica Grgat

Mirno ♩ = 66

Kad se pro-bu-dim, Go-spo-di-ne, na-u-žit ću se po-ja-ve tvo-je.

The musical score is in G major (one sharp) and 4/4 time. It features a vocal melody with lyrics and a piano accompaniment. The tempo is marked 'Mirno' (slow) with a quarter note equal to 66 beats per minute.

Ps 17

1. Poslušaj, Gospodine pra-ve-dni, (i) va - - - paj mi po-slu-šaj,
 2. Korak mi čvrsto prionu za tvoje sta - ze, ne zasta mi noga na pu - ti - ma tvo - jim.
 3. Sakrij me u sjenu krila svo - jih, a ja ću u pravdi gledati li - ce tvo - je,

The musical score is in G major (one sharp) and common time (C). It features a vocal melody with lyrics and a piano accompaniment. The tempo is marked 'Ps 17'.

1. Usliši mo - li - tvu (iz) u - - - sta pra-ve-dnih!
 2. Zazivam te, Bože, ti ćeš me u - sli - ši - ti: prikloni mi uho i čuj rije - či mo - je.
 3. i kad se pro - bu - dim, naužit ću se po - ja - ve tvo - je.

The musical score is in G major (one sharp) and common time (C). It features a vocal melody with lyrics and a piano accompaniment. The tempo is marked 'Ps 17'.

Slavljenje ženidbe i krštenja zajedno?

Poštovano Uredništvo, imao sam prigodu biti dionikom liturgijskoga slavlja ženidbe s jednom neobičnošću: unutar istoga slavlja kršteno je i dijete upravo vjenčanih roditelja. Molim vas za nekoliko razjašnjenja: ima li Crkva neki stav o takvoj praksi; kako uskladiti liturgiju tih dvaju sakramentalnih slavlja?

M. P.

Zahtjevi za »jedinstvenim« slavljenjem sakramenta ženidbe i sakramenta krštenja stavljaju pred pastoralne djelatnike pitanja koja zadiru duboko u smisao liturgijskih slavlja. U takvoj situaciji zacijelo je najmanje prikladno moralno prosuđivati takve zahtjeve i »neregularnu« situaciju u kojoj se zaručnici nalaze te iz takvih prosudbi donositi zaključke. Potrebnije je iskazati razumijevanje za nelagodnosti s kojima se zaručnici susreću te pokušati razjasniti kako objedinjeno slavlje dvaju sakramenata zapostavlja dar života i smisao sakramenta krštenja za život Crkve i kršćanske obitelji.

Imajući u vidu kršćanski sakramentalni hod vjere razvidno je da se krštenje u njegovoj sakramentalnoj vlastitosti ne može na potpun način razumjeti ako ga se smjesti u obredno zajedništvo s bilo kojim sakramentom, osim s drugim sakramentima kršćanske inicijacije. Krštenje je »temeljni sakrament vjere« pa je potrebno uočiti da su za druge sakramente potrebni životni hod i rast vjere. Zato je razumljivo da se ne će savjetovati krštenje odrasle osobe zajedno sa slavljem ženidbe iste osobe.

Kada je riječ o krštenju djeteta nužno je postaviti itinerarij pripreme koji se kršćanskim roditeljima povjerava upravo po sakramentu ženidbe. Ujedinjavanjem slavlja dvaju sakramenata biva izokrenut sakramentalni slijed, a s njime i sami »put vjere«. Priprava za krštenje djeteta u obitelji iziskuje put i sadržaje koji se bitno razlikuju od sadržajnih elemenata pripreme za sakrament ženidbe. Dopusti li se slavlje krštenja zajedno sa slavljem ženidbe – ili unutar liturgije ženidbe, kako se neispravno znade reći – bit će nužno priznati da se krštenje događa »na margini slavlja ženidbe«, usputno, te da je u potpunosti zanijekana inicijacijska i eklezijalna dimenzija krštenja. Razlozi koji stoje u temelju spomenutih zahtjeva najčešće ne dodiruju i ne razmatra-

ju smisao sakramenata. Zahtjeve se pokušava opravdati nemogućnošću ponovnoga okupljanja rodbine i prijatelja u skoro vrijeme, ili pak misliju da će slavlje krštenja unutar ženidbenog slavlja biti »svečanije«.

Vlastitosti dvaju sakramenata i njihova različita »mjesta« u životu vjere i rastu kršćanske obitelji otkrivaju svoju divergentnost na najjasniji način upravo kad se pokuša razmišljati na koji bi način bilo moguće ujediniti ta dva sakramenta u jedno slavlje. Slavlje kršćanske ženidbe ima svoje sadržaje, svoj obredni ritam, obredne znakove i vlastita mjesta slavlja unutar liturgijskoga prostora. Liturgija krštenja obredno je znatno razvijenija, znakovno bogatija i prostorno zahtijeva više »postaja« i mjestâ u liturgijskom prostoru. Neki su elementi tih dvaju slavlja u znakovnoj pojavnosti naizgled dodirni – npr. primanje zaručnika i ulaz u crkvu te primanje roditelja i kumova s djetetom na ulazu u crkvu – ali sadržajno nisu pomirljivi. Pokušaj ujedinjavanja lišio bi značenja i sakramentalnoga identiteta i jedan i drugi obredni znak. Slično je i s drugim obrednim elementima. Zbog očite nemogućnosti integriranja dvaju slavlja u jedno, neki kao jedinu mogućnost predlažu njihovo susljedno slavljenje unutar istoga liturgijskog skupa, ali time je uvelike umanjena dimenzija slavlja. Tu se javlja još zahtjevnije pitanje: je li moguće slaviti slavlje poslije slavlja? Pokuša li se tako, bit će nužno ili snagu prvoga slavlja zaboraviti ili pak njime prekriti smisao slavlja koje slijedi.

Ne postoje izravne crkvene odredbe koje bi priječile slavljenje sakramenata ženidbe i krštenja zajedno, ali to ne znači da bi takva slavlja mogla biti dopuštena. Zaprjeka takvim »jedinstvenim slavljinama« jesu sama slavlja ženidbe i krštenja koja ne trpe »obredno utapanje« u »prigodne svečanosti«. Gdje se želi slaviti sakramente i živjeti sakramentalni život, ova će razjašnjenja biti ili nepotrebna ili u potpunosti jasna. ■